

Ympäristökasvatuksen vuosi

Ympäristökasvatuksen vuosikello
varhaiskasvatukseen

Jenny Kuurne, Salla-Anri Laine, Salla Pöllänen

2023 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Ympäristökasvatuksen vuosi
Ympäristökasvatuksen vuosikello varhaiskasvatukseen

Kuurne, Laine ja Pöllänen
Sosionomi AMK
Opinnäytetyö
Toukokuu, 2023

Jenny Kuurne, Salla-Anri Laine, Salla Pöllänen

Ympäristön vuosi ympäristökasvatuksen vuosikello varhaiskasvatukseen

Vuosi	2023	Sivumäärä	54
-------	------	-----------	----

Tämä kehittämismuotoinen opinnäytetyö sijoittui varhaiskasvatuksen kentälle. Opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä Vantaan kaupungin Simonkallion päiväkodin kanssa. Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa pedagoginen työväline, ympäristökasvatuksen vuosikello, varhaiskasvatuksen henkilöstölle. Työvälineen tavoitteena oli kannustaa ja tukea varhaiskasvatuksen henkilöstöä varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisen ympäristökasvatuksen suunnittelussa ja toteutuksessa.

Teoriaosuus käsitteli varhaiskasvatuksen ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden määrittelyä, ympäristökasvatusta ja ekososiaalista näkökulmaa. Teoriaosuudessa määriteltiin myös Vantaan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelman paikallisia tarkennuksia koskien kestävien elämäntapojen kehittämisen näkökulmaa sekä Vantaan kaupunkistrategian ympäristöön liittyviä tarkennuksia.

Kehittämismuotoisen opinnäytetyön lähestymistapana oli palvelumuotoilu. Kehittämismenetelminä olivat haastattelu, kysely ja benchmarking. Haastattelun ja kyselyiden avulla kartoitettiin henkilöstön toiveet ja kehittämissuunnitelman vuosikellon suunnittelu- ja toteutusvaiheessa. Tavoitteena oli saada selkeä ja helppokäyttöinen työväline ympäristökasvatuksen suunnittelun ja toteutuksen tueksi, joka on muokattavissa jokaisen ryhmän tarpeisiin. Ympäristökasvatuksen vuosikellon sisällön suunnittelussa huomioitiin työelämäkumppanin toiveita huomioida Vantaan varhaiskasvatuksen ympäristökasvatuksen työkortit.

Arvioinnissa tarkasteltiin koko opinnäytetyöprosessia. Työelämäkumppanilta saatua palautetta hyödynnettiin arvioinnissa ja prosessia pohdittiin oman oppimisen näkökulmasta. Saadun palautteen perusteella ympäristökasvatuksen vuosikello palvelee työelämäkumppanin tarpeita ja se tullaan ottamaan käyttöön. Kiitosta työväline sai kattavasta sisällöstä ja visuaalisesta ilmeestä. Opinnäytetyön tuotosta voidaan hyödyntää laajemmalti varhaiskasvatuksen ympäristökasvatuksen suunnittelussa ja toteutuksessa. Jatkokehittelyn kannalta ympäristökasvatuksen vuosikelloa voidaan käyttää myös osana uuden työntekijän perehdytysmateriaalia.

Asiasanat: varhaiskasvatus, ympäristökasvatus, työväline

Jenny Kuurne, Salla-Anri Laine, Salla Pöllänen

Year of the environment pedagogical timetable for early childhood environmental education

Year	2023	Pages	54
------	------	-------	----

This Bachelor's thesis has been developed for the field of early childhood education and has been conducted in collaboration with Simonkallio day nursery run by the city of Vantaa. The intent was to produce a pedagogical timetable for early childhood environmental education to be used by the staff in Simonkallio, aiming to encourage and support the department staff in the planning and execution of environmental education.

The theoretical of this thesis covers the definitions of early childhood education and its planning, as well as environmental education and the eco-social point of view. The theoretical part also defines the adjustments made in city of Vantaa's early childhood education plan regarding sustainable living and urban planning.

This thesis was produced from the perspective of service design, using interviews and surveys to gather the information needed. The information was then used to map the staff's expectations and suggestions, with the aim of creating a clear and user-friendly tool for planning and executing early childhood environmental education that could be easily adapted to different teacher's varied needs. The collaborator's desire to focus on Vantaa's early environmental education info cards was also accommodated when planning the content of this timetable.

The empirical part of the thesis scrutinized the entire process of producing this piece of work and the subject was also examined from the point of view of self-learning. Collaborator feedback was utilised for this process and indicates that the tool created was successful and will be used in the future. They were especially pleased with the comprehensive content and visual look of the tool. Furthermore, the tool has potential for wider use in the planning and executing of early childhood environmental education and can also be used for the training of new staff.

Tags: early childhood education, environmental education, tool

1	Johdanto.....	7
2	Opinnäytetyön työelämäkumppani	7
3	Varhaiskasvatus.....	8
3.1	Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet	9
3.2	Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma.....	11
4	Ympäristökasvatus	12
4.1	Ympäristökasvatus varhaiskasvatuksessa	16
4.2	Ekososiaalinen sivistys.....	17
4.3	Vantaan kaupungin varhaiskasvatuksen ympäristökasvatus	19
5	Kehittämistyön toteutus.....	20
5.1	Tarkoitus ja tavoite	21
5.2	Kehittämistyön menetelmät	22
5.2.1	Benchmarking	23
5.2.2	Haastattelu	23
5.2.3	Kysely	24
6	Kehittämistyön prosessi	24
6.1	Suunnitteluvaihe	26
6.2	Toteutusvaihe	29
7	Kehittämistyön tuotos	33
7.1	Tuotoksen arviointi	33
7.2	Prosessin arviointi.....	35
7.3	Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus	37
8	Pohdinta	40
	Lähteet.....	44
	Kuviot	48
	Liitteet	49

1 Johdanto

Elämme ekokriisin aikakautta, jossa kolme keskeistä ympäristökriisiä näyttäytyy ilmastonmuutoksena, luonnonvarojen ylikulutuksena sekä luontokatona (Hautakangas & Pirtonen 2021). Ympäristömme kantokyky on vakavasti uhattuna ja me ihmiset nopeutamme ympäristökriisiä omalla toiminnallamme. Globaalilla tasolla tarvittaisiin lähes kaksi maapalloa, jotta voisimme ylläpitää nykyistä elämäntapaamme kulutusyhteiskunnassamme. (Värri 2020.)

Ympäristökriisit ovat globaaleja kriisejä, joilla on paikalliset ulottuvuutensa. Jotta meillä olisi elinkelpoinen maapallo jättää tuleville sukupolville, on tärkeää toimia nyt. Varhaiskasvatuksen ympäristökasvatuksen kautta vaikutamme suureen joukkoon lapsia. (Lumme 2023.) Varhaiskasvatuksessa pääsemme vaikuttamaan tulevien sukupolvien asenteisiin ja kokemuksiin ympäristöön liittyvissä kysymyksissä. Ekokriisin ajassa ympäristökasvatuksen merkitys korostuu koko ajan vahvemmin yhteiskunnassamme.

Tämä kehittämismuotoinen opinnäytetyö on toteutettu yhteistyössä Vantaan kaupungin Simonkallion päiväkodin kanssa. Opinnäytetyön tarkoituksena on ollut tuottaa pedagoginen työväline, ympäristökasvatuksen vuosikello, päiväkodin henkilöstölle. Ympäristökasvatuksen vuosikellon tavoitteena on tukea ja kannustaa henkilöstöä Vantaan varhaiskasvatussuunnitelman mukaisen ympäristökasvatuksen suunnittelussa ja toteutuksessa. Vantaan varhaiskasvatuksen ympäristökasvatuksen työkortit huomioitiin vuosikellon sisällöissä. Tiimien ja yksikön sisäisen pedagogisen keskustelun tukeminen huomioitiin erilaisten pohdintakysymysten avulla.

Kestävää elämäntapaa lähestytään opinnäytetyön raporttiosuudessa ympäristökasvatuksen näkökulmasta. Avaamme ympäristökasvatuksen käsitettä sekä miten ympäristökasvatus ilmenee varhaiskasvatussuunnitelmassa ja Vantaan varhaiskasvatuksessa. Lisäksi käsittelemme ekososiaalista näkökulmaa avaamalla ekososiaalisen sivistyksen käsitettä, jossa lähtökohtana on yhdistää ekologinen ja sosiaalinen näkökulma muuttuvassa maailmassamme.

2 Opinnäytetyön työelämäkumppani

Varhaiskasvatuspalvelut ovat yksi osa kasvatuksen ja oppimisen toimialaa Vantaa kaupungin alaisuudessa. Vantaan varhaiskasvatus tarjoaa hoitoa kunnallisissa ja yksityisissä päiväkodeissa, jonka lisäksi hoitoa tarjotaan perhe- ja ryhmäperhepäivähoidossa. Vantaalla varhaiskasvatuksen tavoite on tukea lapsen kasvua, oppimista ja kehitystä samalla hyvinvointia edistämällä. Varhaiskasvatuksen palveluihin lukeutuu myös esiopetus. Vantaa tarjoaa kotona

vanhempien hoidettavana oleville lapsille erilaista toimintaa varhaiskasvatuksen alaisuudessa olevien avoimien kohtaamispaikkojen, kerhojen ja asukaspuistojen muodossa. (Vantaa 2022a.)

Vantaalla varhaiskasvatuksen toimipaikkoja oli vuonna 2021 216 ja lapsia toimipaikoissa yhteensä 9495 (Opetushallituksen tilastopalvelu 2021). Vantaan kaupungin varhaiskasvatustyksiköt on jaettu neljään eri varhaiskasvatusalueeseen. Varhaiskasvatuksen alueita ovat kaakkoinen alue, läntinen alue, keskinen alue ja pohjoinen alue. (Vantaa 2022a.)

Työelämäkumppanimme Simonkallion päiväkotitoiminta on yksi Vantaan kaupungin varhaiskasvatustyksiköistä, joka kuuluu kaakkoiseen alueeseen. Päiväkodissa toteutetaan varhaiskasvatusta ja esiopetusta kahdeksassa eri lapsiryhmässä. Päiväkodissa on pääsääntöisesti 0-6-vuotiaita lapsia. Simonkallion päiväkodissa tarjotaan mahdollisuutta osallistua metsäryhmän toimintaan. Metsäryhmä tarjoaa lapsille mahdollisuuden luonnossa oppimiseen ja liikkumiseen. Luonto auttaa lapsia kehittämään mielikuvitustaan leikeissä ja antaa mahdollisuuden oppia ympäristön erilaisista ilmiöistä. Metsäryhmässä toimitaan varhaiskasvatussuunnitelman mukaisesti. Metsässä harjoitellaan ja kehitetään lasten kaveritaitoja sekä yhteisöllisyyttä. Samalla halutaan kasvattaa lasten suhdetta luontoon. Metsäryhmä toimii pääsääntöisesti aamupäivien toiminta-ajan lähimetsässä ja ympäristössä. (Vantaa 2022b.)

Simonkallion päiväkodissa toiminta toteutetaan pienryhmäperiaatteen mukaisesti. Pienryhmätoiminnalla halutaan tukea lapsen yksilöllisyyttä ja osallisuutta kiinnostuksen kohteet sekä vahvuudet huomioiden. Simonkallion päiväkodissa lasten kokonaisvaltainen hyvinvointi ja kehitys on toiminnan perusta. Hyvinvointia ja kehitystä tuetaan positiivisen ilmapiirin ja kannustavan henkilöstön voimin. (Vantaa 2022b.)

3 Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatus määritellään varhaiskasvatuslaissa (2018) lapsen suunnitelmalliseksi ja tavoitteelliseksi kasvatukseksi, opetukselle ja hoidon muodostamaksi kokonaisuudeksi, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka (Varhaiskasvatuslaki 2018). Varhaiskasvatus on osa suomalaista koulutusjärjestelmää ja se kattaa lapsen elämässä ikävuodet 0-6 (Opetushallitus 2022). Lapsen varhaiskasvatukseen osallistumisesta päättävät lapsen vanhemmat tai muut huoltajat. Varhaiskasvatusta toteutetaan kunnan, yksityisen palveluntuottajan tai perhepäivähoidon toimesta. (Oikeus- ja kulttuuriministeriö 2023.) Vuonna 2021 varhaiskasvatuksen eri toimipaikkoja tilastoitettiin Suomessa 8052 yksikköä. Lapsia varhaiskasvatuksen piirissä oli vuonna 2021 yhteensä 229 128. Lukuihin ei sisälly lapset, jotka osallistuivat kyseisenä vuonna avoimeen varhaiskasvatukseen. (Opetushallituksen tilastopalvelu 2021.)

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on lapsen kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin edistäminen. Lapsen yksilöllistä oppimista tuetaan monipuolisella pedagogisella

toiminnalla. Tavoitteena on tukea elinikäistä oppimista myönteisten oppimiskokemusten kautta oppimista edistävässä ja turvallisessa varhaiskasvatusympäristössä. Lapsen yksilöllinen tuen tarve tunnustetaan ja tarkoituksenmukainen tuki järjestetään tarpeen ilmettyä, tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on edistää yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa, sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa kulttuurista, kielellistä, uskonnollista ja katsomuksellista moninaisuutta. Tavoitteena ohjata lasta eettisesti vastuulliseen ja kestävään toimintaan. (Varhaiskasvatuslaki 2018.)

3.1 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2022) on Opetushallituksen varhaiskasvatuslain perusteella antama määräys, jonka mukaan varhaiskasvatusta paikallisesti toteutetaan ja varhaiskasvatussuunnitelmat laaditaan. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaa varhaiskasvatuslaki. Varhaiskasvatuslaissa säädetään muun muassa lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen sekä varhaiskasvatuksen tavoitteista. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 7.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on luotu tukemaan ja ohjaamaan varhaiskasvatuksen toteuttamista, järjestämistä ja kehittämistä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden avulla halutaan edistää koko maassa yhdenvertaista ja laadukasta varhaiskasvatusta. Varhaiskasvatussuunnitelman kokonaisuus muodostuu kolmesta eri ulottuvuudesta, valtakunnallisesta varhaiskasvatussuunnitelman perusteista, paikallisista varhaiskasvatussuunnitelmista ja lasten varhaiskasvatussuunnitelmista. (Opetushallitus 2022.) Käytännön varhaiskasvatustyössä varhaiskasvatussuunnitelmaan liitetään neljäskin ulottuvuus, ryhmäkohtainen varhaiskasvatussuunnitelma (Ahonen 2017, 14). Opetushallitus laatii valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman, jonka perusteiden pohjalta paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat luonnostuvat ja muokkautuvat omaan toimintaan soveltuviksi. (Opetushallitus 2022.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteista muodostettu asiakirja lisää ymmärrystä oikeudellisesti velvoitettavista osa-alueista varhaiskasvatuksessa. Perusteasiakirja sisältää viittauksia lainsäädäntöön, jonka avulla lukijan on mahdollista selventää lainsäädöllisen perustan yhteyttä asiakirjan tekstiin. Kunnat, kuntayhtymät ja yksityiset palveluntuottajat ovat varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määritelty varhaiskasvatuksen järjestäjiksi. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 8.) Jokaiselle lapselle varhaiskasvatuksessa päiväkodissa ja perhepäivähoidossa luodaan oma varhaiskasvatussuunnitelma. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa tarkennetaan säännöllisesti riippuen lapsen tarpeista. Henkilöstö toteuttaa lapsen varhaiskasvatussuunnitelma yhdessä huoltajien ja lapsen kanssa. (Opetushallitus 2022.)

Varhaiskasvatussuunnitelmassa on määritelty oppimisen alueet. Oppimisen alueet ovat keskeisessä osassa pedagogista toimintaa, suunnittelua sekä sisältöä. Oppimisen eri osa-alueiden tarkoitus on turvata lasten oikeus saada monipuolinen kokemus kaikista oppimisen eri

alueista. Varhaiskasvatuksessa oppimisen eri osa-alueet ohjaavat henkilöstöä toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa yhteistyössä lasten kanssa. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on edistää monipuolisen pedagogisen toiminnan kautta eri-ikäisten lasten oppimista ja kehitystä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 42.) Kuviossa 1 kuvataan varhaiskasvatussuunnitelman oppimisen alueet.

Kuvio 1: Oppimisen alueet (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 42)

Oppimisen alueet ovat vahvasti yhteydessä lasten mielenkiinnon kohteisiin. Alueita ei tule jakaa irti toisistaan, vaan ne muodostavat yhden ison kokonaisuuden, joka muokkautuu lasten mielenkiinnon kohteiden ja kysymysten pohjalta. Pedagogisessa toiminnassa oppimisen alueet muodostavat lapsille edellytykset ilmiöiden ja asioiden laaja-alaiseen tutkimiseen sekä tarkasteluun. Varhaiskasvatuksessa on erinäisiä tapoja, joiden avulla käsitellään oppimisen eri alueiden aihepiirejä. Toiminnan onnistuneen suunnittelun ja toteutuksen yksi lähtökohdista on henkilöstön toteuttama havainnointi. Havainnoinnin avulla henkilöstö pystyy löytämään toimintaa muokkaavia aihepiirejä saduista, retkistä, leikeistä tai yhteisistä vuorovaikutustilanteista. Lasten osallisuus toiminnassa ja sen suunnittelussa on olennainen osa varhaiskasvatuksen toteutusta. Oppimisen alueet muodostuvat viideksi eri kokonaisuudeksi varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022.)

Varhaiskasvatussuunnitelmassa on määritelty laaja-alainen osaaminen osaksi pedagogista toimintaa. Laadukkaalla pedagogisella toiminnalla edistetään lasten laaja-alaista osaamista, jonka tarve muodostuu yhteiskuntamme muutoksista. Lasten laaja-alaisen osaamisen kehitys alkaa varhaiskasvatuksessa, josta se jatkaa kehittymistään läpi elämän vaikuttaen lasten kehitykseen yksilönä ja yhteiskunnan jäsenenä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 23-24.) Kuviossa 2 kuvataan varhaiskasvatussuunnitelman laaja-alaisen osaamisen osa-alueet.

Kuvio 2: Laaja-alainen osaaminen varhaiskasvatuksessa (Opetushallitus 2022)

Varhaiskasvatuksen toiminta vaikuttaa vahvasti laaja-alaiseen kehitykseen. Laadukkaan ja kehittävän toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa tulee huomioida lasten oppimisympäristöt sekä oppimisen ja hyvinvoinnin tukeminen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Laaja-alainen osaaminen muodostuu viiden kokonaisuuden mukaisesti tietojen, taitojen, tahdon ja asenteiden ympärille. Näiden viiden kokonaisuuden alle muodostuu laaja-alaisen oppimisen kuusi toisiinsa yhdistyvää osa-aluetta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 23-24.)

3.2 Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma

Vantaan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma koostuu valtakunnallisista opetushallituksen laatimista varhaiskasvatuksen perusteista (2022) ja Vantaan kaupungin paikallisesti laatimasta varhaiskasvatussuunnitelmasta. Vantaan paikallisesti suunnitellussa varhaiskasvatussuunnitelmassa on huomioitu laki sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden laatimat tavoitteet sekä sisältö. Varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan huomioiden lasten erityispiirteet, tarpeet ja pedagogiset painotukset. (Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma 2022, 1-8.)

Vantaalla varhaiskasvatussuunnitelmassa painotetaan lapsuuden arvostamista ja perusteita halutaan hyödyntää lasta kannattelevana positiivisena työvälineenä. Vantaan varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteita pedagogisessa toiminnassa ja sen suunnittelussa, on tukea lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia ryhmässä. Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma sisältää lapsen varhaiskasvatussuunnitelman, varhaiskasvatuksen perustehtävän sekä tehtävän yleiset tavoitteet, pedagogisen toiminnan suunnittelun sekä toteuttamisen, varhaiskasvatuksen

toimintakulttuurin, toiminnan arvioinnin sekä kehittämisen ja vaihtoehtoisen pedagogiikan tai valittuun katsomukseen perustuvan toiminnan. (Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma 2022, 3-8.)

Varhaiskasvatuksessa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmasta vastaa lasta hoitava henkilöstö lapsen huoltajan tai huoltajien kanssa yhteistyössä. Suunnitelman toteutukseen osallistuu myös lapsi oman ikätasonsa mukaisesti. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa päivitetään jatkuvasti tarvittaessa, mutta pääasiassa suunnitelma tehdään syksyllä ja arviointi tapahtuu keväällä. (Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma 2022, 10-11.)

Vantaalla halutaan varmistaa jokaiselle lapselle turvallisuuden sekä luottamuksen tunne hyvän varhaiskasvatuksen aloittamisen ja sujuvan ryhmäsiirtymisen kautta. Huoltajien kanssa tehtävä hyvä yhteistyö ja sen jatkumo ovat osa vantaan kasvun ja oppimisen polkua. Vantaan arvo perusta koostuu lapsuuden itseisarvosta, ihmisenä kasvamisesta, lasten oikeuksista, yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja moninaisuuden toteutumisesta, perheiden monimuotoisuudesta sekä terveellisistä ja kestävästä elämäntavoista. (Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma 2022, 14-16.)

Pedagogisessa suunnittelussa ja toteutuksessa tavoitteena on jokaisen lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen edistäminen laaja-alaisen oppimisen mukaisesti. Yksi tärkeimmistä työvälineistä varhaiskasvatuksessa on pedagoginen dokumentointi. Pedagogisen dokumentoinnin avulla saadaan kerättyä tietoa jokaisen lapsen elämästä, kehityksestä, ajatusmaailmasta, oppimisesta, tarpeista ja kiinnostuksen kohteista. Pedagogista toimintaa ja sen suunnittelua toteutetaan lasten osallisuus vahvasti huomioiden. Varhaiskasvatuksessa jokaisella lapsella on oikeus tarvitsemaansa tukeen. Erilaisia tukitoimia ovat yleinen, tehostettu sekä erityinen tuki. Jokainen tuki kohdistetaan lapseen yksilön tarpeiden mukaisesti perustuen lapsen kehitykseen, hyvinvointiin, oppimiseen ja vahvuuksiin. (Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma 2022, 50-69.)

4 Ympäristökasvatus

Ilmastokriisin hillitsemisen rinnalle on nousemassa luonnon monimuotoisuuden turvaaminen. Luonnon monimuotoisuuden vähentyminen ja luontokato etenevät kovenevaa vauhtia Suomessa ja muualla maailmassa. Koko yhteiskunnan hyvinvointi on riippuvainen luonnosta ja sen monimuotoisuudesta. Yhteistyö on välttämätöntä luonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi ja tuloksien saavuttamiseksi. Luontosuhdetta tukemalla pystymme vaikuttamaan yhteiskunnan ajatteluun ja toimintaan. (Koistinen 2022.)

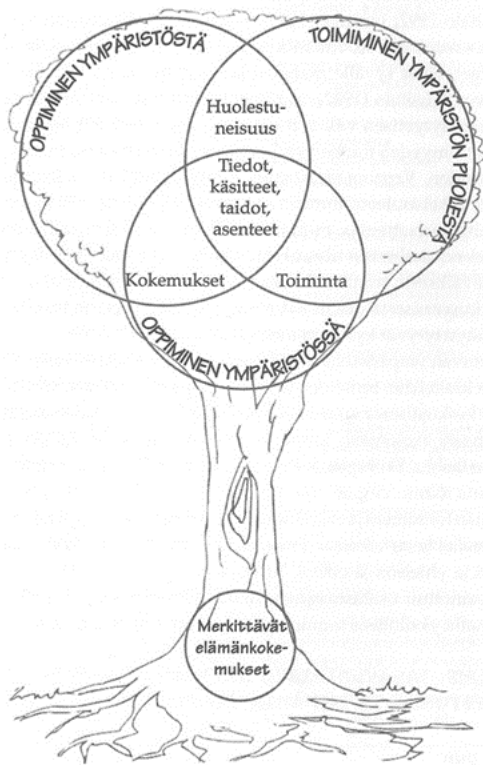
Jo tehdyistä parannuksista huolimatta ihmisen toiminta kurittaa lujalla otteella ympäristöä päivittäin. Ihmisen aiheuttamat ympäristökriisit pistävät nyt ihmiskunnan kantamaan vastuun, eli korjaamaan luonnolle ja ympäristölle aiheuttamat ongelmat. Ympäristökasvatuksen

näkökulmasta tehtävä on hyvin vaikea, koska perinteinen kasvatusta on mahdollistanut talouskasvun. Luonnon kantokyky on ylitetty kasvavalla kuluttamisella. Isojen ongelmien edessä ihmiselle tulee tarjota ratkaisukeskeisiä keinoja ympäristöongelmien ratkaisemiseksi ja luomaan tulevaisuustoivoa. Ympäristökasvatusta tarvitaan tällä hetkellä enemmän kuin koskaan. (Ratinen 2020, 252.)

Ympäristökasvatusta on hyvin laaja-alainen verrattuna perinteiseen luontokasvatukseen. Ympäristökasvatusta muodostuu erinäkökulmista, verkostoitumisesta ja yhteisestä uuden oivaltamisesta. Ympäristökasvatustyötä on toteutettu tavoitteellisesti vuodesta 1992 lähtien, jolloin lanseerattiin Rio Konferenssin Agenda 21- ohjelma. (Itälä-Laine & Sewón 2022.) Ympäristökasvatusta on virallisesti 1900-luvulla määritelty ”tiedon ja tunteen välittämiseksi”, jolloin näitä kyseisiä käsitteitä on käytetty usein yhteyksissä, joissa luonnon- ja kulttuuri perinnön suojelua korostetaan (Sandberg 2019, 71). Tärkeä ympäristökasvatusta määrittävä tekijä on kohderyhmän ikä. Ympäristökasvatuksessa tärkeintä on onnistua vahvistamaan lapsen luontosuhdetta, koska aikuisuuteen kestävä luontosuhde on yksilötaholla merkittävin ympäristökäyttäytymistä ohjaava tekijä. (Ratinen 2020, 252.)

Perinteisesti ympäristökasvatuksella on pyritty opettamaan ja tiedottamaan, sekä tarjoamaan valmiuksia. Samanaikaisesti kuitenkin mukana on pyrkimys tarjota jokaiselle luonnossa liikkuvalla tilaisuus kaikkien aistien rikastamiseen ja syventämiseen. Oman kokemuksen syventäminen ja luontokokemuksiin osallistuminen on osa ympäristökasvatusta. Ympäristökasvatuksella voidaan vaikuttaa mahdollisuuksien mukaan osallistujien käyttäytymiseen ja asenteisiin osallisuuden näkökulmasta katsottuna. Ympäristökasvatuksen avulla voidaan kääntää osallistujan katse siihen, jota osallistuja itse ei välttämättä kykene itse havainnoimaan. (Sandberg, 70-71.) Tällä hetkellä kunnat kehittävät aktiivisesti omia ilmasto- ja ympäristöohjelmiaan, sillä Suomi on asettanut tavoitteeksi tavoitella vuoteen 2035 mennessä hiilineutraaliutta. (Itälä-Laine & Sewón 2022.) Ympäristökasvatuksen merkityksellisyyttä voidaan pohtia yksilö- ja yhteisötasolla niin paikallisesta kuin globaalista näkökulmasta. Kaikki toiminta lähtee yksilöstä, mutta yhteisöllä on enemmän vaikutusvaltaa, jonka vuoksi ympäristökasvatuksessa on oleellista tunnistaa ja panostaa yhteisön voimaan. (Ratinen 2020, 252.)

Kuviossa 3 kuvataan Joy. A Palmerin ympäristökasvatuksen puumalli 1998. Puumallin mukaan ympäristökasvatuksessa on syvimmillään kyse voimaantumisen ja henkilökohtaisten ympäristömerkitysten syntymisestä. Palmerin puumalli on tunnetuin ja yksi eniten viitatuista ympäristökasvatuksen malleista. (Cantell ym. 2020, 119.)

Kuvio 3: Palmerin puumalli 1998 (Cantell ym. 2020, 119)

Palmerin puumallissa puun juuret kiinnittyvät merkittävänä koettavien elämäkokemusten ympärille. Palmerin mallin mukaan ympäristökasvatuksessa on olennaista huomioida oppijan merkittävät elämäkokemukset, käynnissä oleva kehitysvaihe, aiemman tiedon taso, yhteisöllinen osallistuminen ja sosiaaliset taidot. Puumallin mukaan rungon tehtävä on kannatella oksia ja lehvästöä. Nämä jakautuvat kolmeen päähaaraan, jotka kuvaavat keskeiset elementit. Keskeiset elementit ovat oppiminen ympäristöstä, oppiminen ympäristössä ja toiminen ympäristön puolesta. Puumallissa olennaista on lehvästön kolme elementtiä, jotka ovat toisiinsa nähden kaikki tasavertaisia ja toimivat samanaikaisesti. Palmerin mukaan laadukas ympäristökasvatus edellyttää näitä kaikkia osatekijöitä. (Cantell ym. 2020, 118.) Kuviossa 4 kuvataan Koskisen & Paloniemen ympäristövastuulliseen osallistumiseen oppimisen prosessi.

Kuvio 4: Ympäristövastuulliseen osallistumiseen oppimisen prosessi Paloniemi ja Koskinen 2005 (Cantell ym. 2020, 120)

Paloniemen ja Koskisen (2020) mukaan oma osallistuminen ympäristövastuulliseen toimintaan on yksi ympäristökasvatuksen haastavimmista tavoitteista. Olennaista on, millaisia kokemuksia ihminen saa toiminnassaan ja miten hän osaa reflektoida omaa toimintaansa. Tämä heijastuu siihen, miten ihminen oppii itse toimimaan. Omat kokemukset joko voimaannuttavat tai lannistavat. Positiivisista kokemuksista seuraa voimaantuminen. Tästä seuraa valtautuminen, mikä tarkoittaa, että henkilö on onnistunut ottamaan ympäristöasiat omikseen. Tämä taas johtaa lopulta siihen, että henkilö todella osallistuu ympäristötoimintaan. Pienikin vaikuttamisen kokemus mihin tahansa liittyen voimauttaa ja valtauttaa lasta, joka luo uskoa omiin vaikutusmahdollisuuksiin. (Paloniemi & Koskinen 2020, 121-122.)

Ihminen lannistuu saadessaan negatiivisen kokemuksen ja saattaa torjua ympäristövastuullisen toiminnan. Jatkossa ihmisen toimintaa ohjaa ulkoinen motivaatio. Kun toiminta ei synny ihmisestä itsestään, sitä kutsutaan osallistamiseksi. Opetuksen kannalta tämä näyttäytyy niin, että perinteisen tiedon omaksumisen sijaan lapsen olisi päästävä itse tekemään asioiden eteen. Kun lapsi pääsee itse kehittämään oman toimintaympäristönsä ympäristöjärjestelmää tai vaikuttamaan yhteiseen päätöksen tekoon, tapahtuu positiivinen onnistumisen kokemus. (Cantell ym. 2020, 120.)

Ajatus ympäristövastuullisen osallistumisen oppimisen prosessissa on toiminnan jatkuvuus. Toiminta ei ala tyhjästä, eikä sen vaikutus lopu hankkeen tai projektin päätyttyä. Toiminta tehdään jatkuvaksi ja se toimii pohjana tulevaisuuden prosesseille. (Koskinen 2010, 26.) Ympäristövastuulliseen toimintaan osallistuminen tapahtuu yksilön tai yhteisön omien tietojen ja

taitojen rajoissa. Sen mukaan minkä he uskovat olevan parhaaksi ympäristölle. Oppimisen prosessin mallissa osallistuva ympäristökasvatus on kokonaisvaltaista ja malliin kuuluu toiminnan arviointi. (Cantell ym. 2020, 120.)

Tutkitusti luonto toimii meille kaikille hyvinvoinnin edistäjänä. Tutkimuksien mukaan hyvinvointivaikutuksia, joista on hyötyä lapsille, nuorille ja aikuisille, on lukuisia. (Fågel, Jussila & Sarkkinen 2021, 9.) Luonnolla on elvyttävä ja palauttava vaikutus stressistä palautumiseen. Stressin lievittyessä ihmisen verenpaine ja syke madaltuvat, jolloin ihmisen keskittymiskyky paranee. Luonto edistää yhteisöllisyyttä ja sosiaalista hyvinvointia, jonka seurauksena luonnossa liikkuja suhtautuu muihin ihmisiin myönteisemmin ja samalla liikkujan oma mieliala kohenee. Tutkimuksien mukaan mielialan kohentuminen, elinvoimaisuuden lisääntyminen ja verenpaineen lasku tapahtuu luonnossa liikkuaessa keskimäärin 15-20 minuutin kuluessa. Luontoliikunta nähdään yhtenä hyvänä ratkaisuna kansanterveyden ongelmien ratkaisemisessa, joita ovat esimerkiksi istuva elämäntapa, lihavuuden yleistyminen, liikunnan vähentyminen ja näihin terveysongelmiin yhdistyvät riskit sairastua mielenterveyshäiriöihin, sydän- ja verisuonitauteihin ja tyyppin 2 diabetekseen. Luontoliikunta on tasa-arvoinen keino eheyttää kansanterveyttä kokonaisvaltaisesti. (Metsähallitus 2023.)

4.1 Ympäristökasvatus varhaiskasvatuksessa

Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteena on luoda perustaa ekososiaaliselle sivistykselle ja huomioida kaikessa toiminnassa kestävän elämäntavan periaatteet. Varhaiskasvatussuunnitelmassa huomioidaan kulttuurinen, sosiaalinen, taloudellinen ja ekologinen toimintatapa. Ympäristökasvatuksen avulla kehitetään lapsille ja kasvattajille vastuullista luontosuhdetta, jonka avulla arjen valinnat muodostuvat luonto- ja ympäristöystävällisemmiksi. Luonnossa on tarkoitus luoda lapsille myönteisiä kokemuksia, joiden kautta ympäristösuhde vahvistuu. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 49.)

Ympäristökasvatuksen tarkoituksena on luoda lapsille edellytykset kestävään elämäntapaan. Ympäristökasvatukseen kuuluu kolme ulottuvuutta, jotka ovat oppiminen ympäristössä, oppiminen ympäristöstä ja toimiminen ympäristön puolesta. Varhaiskasvatuksessa harjoitellaan kestävään elämäntapaan tarvittavia taitoja yhdessä kasvattajien kanssa. Kestävän elämäntavan käytännön esimerkkejä ovat ruokailuun liittyvä vastuullisuus, energian säästäminen, roskaamaton retkeily, säästäväisyyden ja kohtuullisuuden opettelu. Varhaiskasvatuksessa havainnoidaan lasten kanssa ekologisten valintojen vaikutuksia, kierrätetään sekä kunnostetaan leluja ja tutustutaan jätteiden lajitteluun. Luonnossa havainnoidaan eri vuoden aikoja, luonnon ilmiöitä, luontoon liittyviä eri käsitteitä sekä tunnustetaan yhdessä eri kasvi- ja eläinlajeja. Ympäristökasvatuksen suunnittelussa huomioidaan lasten kiinnostuksen kohteet ja toimintaa muokataan sen mukaisesti. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 49.)

Varhaiskasvatuksessa lapset oppivat käsittelemään eri menetelmien avulla ympäristökasvatuksen vaikeita ja suuriakin kokonaisuuksia, kun kokonaisuudet on pilkottu pienemmiksi osiksi. Kokonaisuuksien sisäistäminen helpottuu, kun ne tuodaan lapsille toimintaan elämyksellisessä muodossa. Elinikäisen oppimisen näkökulmasta ympäristökasvatus on olennaista tuoda esiin myös aikuisille. Havainnollisilla, oivaltavilla keinoilla pyritään kasvattamaan roolinsa ymmärtävät kansalaiset, jota haluavat ottaa vastuuta maapallon hyvinvoinnista ja oikeudenmukaisuudesta. Aktiivisuus ja osallisuus on olennainen osa toimivaa kansalaistoimintaa. (Itälä-Laine & Sewón 2022.)

Varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on merkittävä rooli lasten luontosuhteen muodostumisessa ja kehittämisessä. Aikuisen toiminta, tunnetaidot, vuorovaikutus ja elämisen taidot heijastuvat esimerkkinä lapselle. Omalla toiminnallaan aikuinen antaa esimerkin yhteiskuntamme toiminta tavoista, joista lapsi kerää tietoa omaan käyttäytymiseensä. Samoin heijastuu myös aikuisen luontosuhde, joka vaikuttaa heijastuen lapsen kokemusmaailmaan. Aikuisen luontosuhteen heijastuminen vaikuttaa erityisesti alle kolmevuotiaiden lasten kanssa, joiden luontosuhde on vasta kehitysvaiheessa. Pienien lasten luontosuhdetta tukee aikuisen suhtautuminen luonnon ilmiöihin ja eliöihin. Luonnossa lapsen läsnäolo voimistuu, lapsi rentoutuu ja pysyy aidoimmin olemaan omana itsenään. Aikuisen tehtävä on luonnossa havainnoida lapsen ajatuksia, tunteita, osaamista ja taitoja sekä samalla osoittaa uteliaisuutta niitä kohtaan. (Fågel ym. 2021, 39-41.)

Lapset tarvitsevat luontosuhteensa kehittymiseen avuksi aikuisen, joka ihmettelee yhdessä lasten kanssa luonnon pieniäkin ihmeitä. Kun aikuinen huomaa pienetkin eliöt, kuten muurahaiset tai kuuntelee lintujen kaunista laulua, oppivat lapsetkin huomioimaan luonnon monimuotoisuutta. Maailma on täynnä ihmeitä ja luonto suhteen rakentumisen olennaisina osina nähdään kuuleminen, tunteminen, näkeminen ja maistaminen. Aikuinen, joka ei pelkää sadesaätä opettaa myös lapsille taidon nauttia luonnosta säästä huolimatta. Aikuinen, joka huolehtii roskien keräämisestä luonnossa näyttää lapsille esimerkkiä, myös toisten ihmisten roskien korjaamisesta ja luonnosta huolehtimisesta. Kaikki ymmärrys ja oppiminen lähtee aikuisesta itsestään. Kun aikuinen itse osaa havainnoida omaa luontosuhdettaan, pystyy hän toteuttamaan positiivista pedagogiikkaa luonnossa yhdessä lasten kanssa. (Fågel ym. 2021, 40-41.)

4.2 Ekososiaalinen sivistys

Ekososiaalista näkökulmaa edustaa suomalaisissa opetussuunnitelmissa käsite ekososiaalinen sivistys (Salonen & Bardy 2015). Ekososiaalinen sivistys on laaja-alainen hyvinvointikäsitte, jonka lähtökohdaksi on yhdistää ekologinen ja sosiaalinen näkökulma yhteisöjen kulttuurisessa muutoksessa ja yksilöiden hyvinvoinnin määrittäjänä. Ekososiaalisessa kehyksessä hyvinvointi rakentuu elämän välttämättömät edellytykset tarjoavien ekosysteemipalvelujen

elinvoimaisuudesta ja sosiaalisesta osallisuudesta, joka tuo luottamusta ja ihmisten yhteenkuulumisen kokemusta. (Salonen 2012.)

Tavoittelemme tällä hetkellä maailmassa hyvinvointia tavoilla, jotka eivät riittävästi huomioi tulevaisuutta siitä näkökulmasta millaisen maailman olemme jättämässä lapsillemme ja tuleville sukupolville. Ekologinen huoli liittyy elämää kannattelevien ekosysteemien elinvoimaisuuden heikentymiseen ja sosiaalinen huoli liittyy ihmisten väliseen reiluuteen ja oikeudenmukaisuuteen. Näistä huolista muodostuu yhdessä ekososiaalisen transformaation tarve, jonka keskeinen ajatus on, että sivistyksen laatu peilataan viime kädessä tulevien sukupolvien mahdollisuuksien kautta. Ekososiaalisen sivistyksen arvoperustana on ihmisen vastuun ja vapauden yhdistäminen toiminnassaan siten, että huomioidaan ekologinen eheys ja monimuotoisuus, ihmisten keskinäinen tasavertaisuus ja riippuvuus, sekä demokratia, vakivallattomuus ja rauha. (Salonen 2012.)

Varhaiskasvatuksessa ekososiaalista sivistystä edistävä kasvatusta näyttöön lasten osallisuutena ja vaikuttamismahdollisuuksina ympäristökysymyksissä, ekologisessa kestävydessä sekä sosiaalisessa tasa-arvossa. Varhaiskasvatuksen arvomaailmassa ovat perinteisesti vahvoina arvoina näyttäneet eettisyys, empaattisuus, hyvät kaveritaidot. Näiden harjoittelun myötä käytettävät menetelmät, tehtävät ja leikit edistävät myös ekososiaalista sivistystä. Ekososiaalisen sivistyksen edistävän kasvatusta näyttöön jatkumona, voidaan saavuttaa tavoite vastuullisesta, ilmaston ja kestävästä tulevaisuudesta eteen toimivasta kansalaisesta. (Opetushallitus 2023.)

Tutustuimme opinnäytetyön suunnitteluvaiheessa ekososiaalista sivistystä ja ekososiaalista kasvatusta käsitteleviin opinnäytetöihin sekä Suomessa tehtävään tutkimushankkeeseen. Foster, Keto, Pulkkinen, Salonen ja Värri (2019-2023) hahmottelevat tutkimushankkeessaan ekososiaalisen kasvatusta filosofista perustaa, jossa tarkastelu kohdistuu siihen, miten ihminen ja ihmisen (eko)sosiaalisuus voidaan ymmärtää suhteessa muihin ihmisiin ja muuhun elämään. Kasvatuksesta nostetaan esiin sen ihmiskeskeiset käytännöt, sekä pohdinta kuinka ihmiskeskeisyys on johtanut tuhoavaan luontosuhteeseen ja luontoyhteyden katkeamiseen. Hankkeen tavoitteena on kehittää kasvatusta pedagogisia käytäntöjä, joissa näkökulma on ihmisen kokemuksellisuudessa ja kehollisessa viisaudessa. (Ekososiaalinen kasvatusta 2019.)

Peura (2020) on tutkimuksellisessa opinnäytetyössään “Kohti ekososiaalisen sivistyksen säilyttämää varhaiskasvatusta” tarkastellut varhaiskasvatusta luotavan ekososiaalisen sivistyksen perustaa ja siihen kytkeytyviä ulottuvuuksia. Opinnäytetyössä on selvitetty, millaisia valmiuksia varhaiskasvatusta henkilöstöllä on ekososiaalisen sivistyksen perustan luomiseen ja miten nämä valmiudet tulevat hyödynnettyiksi työssä. Erityisesti on kiinnitetty huomiota sosiaalialan ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneeseen henkilöstöön. Aineisto on kerätty kunnallisen varhaiskasvatusta puolella eläytymismenetelmää hyödyntäen ja sitä soveltaen.

Aineiston perusteella tärkeimmiksi teemoiksi ekososiaalisen sivistyksen edistämiseksi nousivat kulutustietoisuus, myönteisen luontosuhteen vahvistaminen ja kiertotalouden edistäminen. Ekososiaalisen sivistyksen perustan luomisen mahdollisiksi esteiksi aineiston perusteella nousivat varhaiskasvattajan kokemat riittämättömyyden tunteet, välinpitämättömyys ja vastuuttomuus sekä arvopainotuksien suuntautuminen toisaalle. (Peura 2020.)

4.3 Vantaan kaupungin varhaiskasvatuksen ympäristökasvatus

Vantaa on tehnyt tarkennuksia varhaiskasvatussuunnitelmaansa kestävien elämäntapojen kehittämisen näkökulmasta. Ympäristövastuullisuus huomioidaan toimintakulttuurin kehityksessä toteuttaen lasten ikätason mukaisesti yhteistä pohdintaa arjen vastuullisista valinnoista ja kohtuullisesta kuluttamisesta. Lisäksi jokaisessa yksikössä suunnitellaan sekä toteutetaan ympäristövastuullisia tekoja ympäristöohjelmaa apuna käyttäen. (Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma 2022, 41-42.)

Vantaan varhaiskasvatussuunnitelmassa on huomioitu Vantaan ympäristöohjelman mukaiset tavoitteet. Vantaan kaupungin ympäristöohjelman tavoitteena muokata perheiden arkea ja ajatusmaailmaa ympäristöystävällisemmäksi ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi. Ohjelman avulla kasvatetaan ekososiaalisesti sivistyneitä kaupunkilaisia. Vantaan ympäristöohjelman visio 2030 sisältää vastuullisemmat toimintatavat, luonnonvarojen kestävästä käytettävyyden, luonnon monipuolisuuden säilyttämisen, hiilineutraalisuuden ja resurssiviisaan suunnittelun sekä toteutuksen. (Vantaan varhaiskasvatuksen ympäristökasvatuksen työkortit 2022.)

Vantaalla varhaiskasvatussuunnitelmassa tavoitteena on lapsiryhmien säännölliset metsäretket. Metsäretkien tavoitteena on vahvistaa lasten luontosuhdetta ja samalla kannustaa monipuoliseen liikkumiseen. Luonto luokitellaan Vantaan varhaiskasvatussuunnitelmassa osaksi varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjä. Erilaisten oppimisympäristöjen tavoitteena on tarjota lapsille mahdollisuuksia monipuoliseen leikkiin ja tutkimiseen. Monipuoliset oppimisympäristöt tuovat mukanaan erilaisia lapsille kokemuksia ja materiaaleja. (Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma 2022, 42-44.)

Vantaan ympäristökasvatuksessa harjoitellaan käytännön taitoja, jonka kautta lapset kokevat voivansa vaikuttaa kestävään elämäntapaan omilla valinnoillaan ja teoillaan. Tekojen vaikutuksia pohditaan yhdessä kasvattajien kanssa. Käytännön harjoitteluun kuuluu lelujen korjaaminen, materiaalin uudelleen käyttäminen, roskaamaton retkeily, ruokailun vastuullisuus ja energian säästäminen. (Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma 2022, 58.)

Vantaa nostaa esiin vuosien 2022-2025 kaupunkistrategiassaan arvopohjan, johon kuuluvat avoimuus, rohkeus, vastuullisuus ja yhteisöllisyys. Nämä arvot ohjaavat kaupungin

päätöksentekoa ja koko organisaation toimintaa. Kaupunkilaisten hyvinvointi ja yhdenvertaisuus painottuvat vahvasti strategiassa. Vantaan kaupunkistrategiassa vastuullisuus nähdään hyvän elämän turvaamisena nykyisille ja tuleville sukupolville. Tämä tarkoittaa sitä, että valmistelussa ja päätöksenteossa otetaan huomioon ekologiset, sosiaaliset, taloudelliset ja kulttuuriset näkökulmat. (Innovaatioiden Vantaa -strategia 2022.)

Strategiassa kiinnitetään huomiota ihmiskunnan yhteisiin haasteisiin, joista merkittävimpiä ovat ilmastonmuutos sekä luontokato. Vantaan tavoitteena on olla hiilineutraali vuoteen 2030 mennessä. Tämä tavoite edellyttää sitoutumista kunnianhimoisiin toimiin. Asukkaiden ympäristövastuutaitojen lisääminen on yksi toimi matkalla kohti hiilineutraalia Vantaata. (Innovaatioiden Vantaa -strategia 2022.)

Vantaan kaupunki on ottanut käyttöönsä varhaiskasvatuksessa ympäristökasvatuksen työkortit. Korttisarjassa kuvataan kuuden erilaisen ympäristö teeman avulla vantaan kaupungin ympäristökasvatuksen tekoja. Korttien kaikki erilaiset teemat ovat nousseet varhaiskasvatussuunnitelman perusteista. Teemat tukevat varhaiskasvatussuunnitelman laatimia tavoitteita ja edistävät ympäristöohjelman toteuttamista. (Vantaan varhaiskasvatuksen ympäristökasvatuksen työkortit 2023.)

Korttien runko muodostuu varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteista ja ympäristöohjelmasta. Jokainen teema sisältää toimintakulttuuria ja sen toteuttamista pedagogista toteuttamista ja linkkejä olennaisen tiedon äärelle. Kortit pitävät sisällään myös esimerkkejä päiväkodeissa seikkailevista kestävyyskasvatuksen hahmoista. Ympäristökasvatuksen työkorttien teemoja ovat lähiluonto ja luontosuhde, vastuullinen kuluttaminen, vaikuttaminen ja osallisuus kestävässä elämäntavassa, energian säästäminen, ruokakasvatus ja päiväkotipuutarha. Kortteja olisi tarkoitus toteuttaa jokainen teema kerrallaan. Vantaa on asettanut tavoitteeksi, että jokainen kortti olisi käyty läpi ennen vuoden 2025 loppua. (Vantaan varhaiskasvatuksen ympäristökasvatuksen työkortit 2023.)

5 Kehittämistyön toteutus

Tämä opinnäytetyö on tutkimuksellinen kehittämistyö. Tutkimuksellisessa kehittämistyössä tavoitteena on ratkaista työelämässä esiin tullut käytännön ongelma ja samalla tuoda esille uutta tietoa työelämän käytännöistä. Tutkimuksellisuudella tarkoitetaan myös sitä, että kehittämisen aikana tehdyt ratkaisut ja tuotettu tieto pohjautuvat jo olemassa olevaan tietoon. Tutkimuksellisuus kehittämistyössä tulee näkyviin siten, että kehittämisprosessi etenee järjestelmällisesti, analyttisesti ja kriittisesti. (Moilanen, Ojasalo & Ritalahti 2018, 18-21.)

Kehittämistyössä lähestymistavalla tarkoitetaan sitä tapaa, jolla on tarkoitus pyrkiä ratkaisemaan tutkimusongelma (Juuti & Puusa 2020, 205). Tämän kehittämistyön lähestymistavaksi

valikoitui palvelumuotoilu (service design). Palvelumuotoilu on konkreettinen lähestymistapa, jolloin lähtökohtana on käyttäjakeskeisyys ja asiakkaan arvojen ja tarpeiden syvällinen ymmärrys. Palvelumuotoilussa asiakkaan läpikäymästä prosessista muodostuu palvelupolku, joka tarjoaa konkreettisia keinoja organisaatioiden toiminnan kehittämiseen. Lähestymistavan tavoitteena on onnistua luomaan käyttäjän kannalta asiakaslähtöinen ja mahdollisimman helpokäyttöinen työväline. (Moilanen ym. 2018, 72-73.)

5.1 Tarkoitus ja tavoite

Opinnäytetyön tarkoituksena on ollut tuottaa pedagoginen työväline, ympäristökasvatuksen vuosikello, Vantaan varhaiskasvatuksen toimintayksikköön. Opinnäytetyö sai alkunsa Simonkallion varhaiskasvatusyksikön tarpeesta. Yhteisen keskustelun kautta nousi esiin tarve ympäristökasvatuksen vuosikellolle. Työelämäkumppanin toiveena oli saada konkreettinen työväline ympäristökasvatuksen suunnitteluun ja toteutukseen varhaiskasvatuksen toimintakauden aikana. Tarkoituksena oli luoda selkeä ja helpokäyttöinen pedagoginen työväline ympäristökasvatuksen suunnittelun ja toteutuksen tueksi, joka on sovellettavissa jokaisen yksikön ryhmän toimintaan soveltuvaksi. Kehittämistyön tuotoksen ”ympäristökasvatuksen vuosikellon” toteutuksessa huomioitiin Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma (2022) ja Vantaan ympäristökasvatuksen työkortit, jolloin sitä voidaan jatkossa hyödyntää myös muissa Vantaan kaupungin varhaiskasvatuksen yksiköissä.

Kehittämistyön tavoitteena oli kannustaa ja tukea henkilöstöä varhaiskasvatussuunnitelman (2022) mukaiseen ympäristökasvatuksen suunnitteluun ja toteutukseen. Kehittämistyön tavoitteena oli saada henkilöstö käyttämään ympäristökasvatuksen materiaaleja monipuolisemmin. Toiveena työelämäkumppanilla oli kehittämistyön tuotoksen avulla nostaa tärkeitä ympäristökasvatuksen päiviä esiin ja lisätä henkilöstön tietämystä niiden olemassaolosta.

Ympäristökriisit ovat globaaleja kriisejä, jotka asettavat ajassamme omat vaatimuksensa toimintatapojemme kokonaisvaltaiselle muutokselle. Suomen koulutusjärjestelmässä, johon varhaiskasvatuskin luetaan, tulee huomioida kestävä kehityksen periaatteet. Kestävä kehityksen työtä ohjaa vuonna 2015 YK:ssa sovittu kestävä kehityksen globaali toimintaohjelma, Agenda 2030. Sopimukseen sisältyy 17 kestävää kehitystä käsittelevää tavoitetta, jotka on tarkoitus saavuttaa vuoteen 2030 mennessä. Suomi on sitoutunut tavoitteiden saavuttamiseen kotimaassa sekä kansainvälisessä yhteistyössä. Suomessa Agenda 2030 toimeenpanotyötä ohjaa kansallinen toimeenpanosuunnitelma. (Ulkoministeriö 2023.)

Suomen Agenda 2030 kansallisen toimeenpanon arviointi julkaistiin helmikuussa 2023. Arvioinnin mukaan Suomella on vaikeuksia saavuttaa Agenda 2030 tavoitteet ilman merkittäviä lisätoimia. (Kestäväkehitys 2023.) On tärkeää, että koko yhteiskunta osallistuu kestävä kehityksen edistämiseen. Vantaa linjaa kaupunkistrategiassaan 2022-2025 yhdeksi painopisteeksi

resurssiviisaan ja hiilineutraalin Vantaan. Strategiassa tuodaan esille kestävän kehityksen systemaattisen edistämisen tärkeys. (Innovaatioiden Vantaa -strategia 2022.)

Kasvatuksen ja oppimisen palveluiden kautta kohdataan kymmeniä tuhansia lapsia ja nuoria, joille opetetaan kasvatusta- ja opetussuunnitelmien mukaisesti kestävän elämäntavan tietoja, taitoja ja tekoja. Oppijoiden kautta vaikutetaan myös suureen osaan perheiden ajattelua ja arkea. (Innovaatioiden Vantaa -strategia 2022.) Tästä näkökulmasta katsottuna varhaiskasvatuksen ympäristökasvatus voidaan nähdä osana laajempaa vaikuttamista koskien ympäristöky-symyksiä nyt ja tulevaisuudessa. On selvää, että ympäristökriisit koskettavat myös tulevia sukupolvia. Ympäristökasvatuksen kautta lapset oppivat tärkeitä tietoja ja taitoja, sekä omak-suvat asenteita, jotka tulevaisuudessa näyttäytyvät ympäristön eteen tehtävinä tekoina.

Yhteiskunnassa tapahtuvien muutosten myötä lasten ja nuorten vapaa-ajan viettotavat ja kasvu-ympäristöt ovat murroksessa. Varsinkin lapsien ulkoilu ja vapaa leikkiminen on vähentynyt. Luonnon merkitys lasten ja nuorten keskuudessa on muuttunut. Näillä luonto kysymyksillä on merkitystä myös lapsien oikeuksien näkökulmasta. Luontotoiminnan avulla on mahdollista saavuttaa kansalliset liikuntatavoitteet, jonka lisäksi luonnossa voidaan toteuttaa monipuolisesti kaikkia muitakin kasvatukselle ja opetukselle määriteltyjä tavoitteita. Usein luonto voi tar-jota paremmat olosuhteet toiminnalle, kuin varhaiskasvatuksen sisätilat. (Fågel ym. 2021, 6-9.)

Kiinnostuksemme kehittämistyön aiheeseen lähti oman ympäristökasvatuksen osaamisemme kehittämisestä. Varhaiskasvatuksessa luontoa ja lähiympäristöä tulisi hyödyntää oppimisympä-ristönä paljon monipuolisemmin. Opinnäytetyön yksi tavoitteista oli vahvistaa ammattitaito-amme varhaiskasvatuksen sosionomeina, ja tulevaisuudessa pystymme soveltamaan materiaa-lia myös omissa yksiköissämme.

5.2 Kehittämistyön menetelmät

Opinnäytetyömme on tutkimuksellinen kehittämistyö, jota lähestymme palvelumuotoilun kautta. Kehittämisen menetelminä on käytetty haastattelua, kyselyä ja sovellettu benchmarking menetelmää. Moilanen ym. (2018, 104) toteaa olevan suositeltavaa käyttää kehittämis-työssä monenlaisia menetelmiä, saavuttaakseen asetetut tavoitteet.

Palvelumuotoilussa asiakasymmärryksen ja konkreettisten käytännönläheisten työmenetel-mien kautta onnistutaan muodostamaan syvälinen ymmärrys kehittämisen kohteesta ja siitä, miten sitä tulisi kehittää. Kokonaisen prosessin avulla saavutetaan uusia ideoita. Uusien ideoi-den avulla prosessi kehittyy aiempia toimintamalleja paremmaksi, jolloin ne vievät toimivam-pien käytännön menetelmien äärelle. (Ahonen 2017, 46.)

5.2.1 Benchmarking

Benchmarking menetelmän avulla tutkitaan vertailemalla jo hyväksi havaittuja toimivia tapoja. Parhaiten benchmarking vertailumenetelmä soveltuu käyttöön, kun kehittämisen kohde on määritetty hyvin selkeästi. Kun kehitettävä kohde on määritelty, lähdetään etsimään sopivaa vertailukohdetta. Vertailumenetelmää hyödyntäessä on tärkeää onnistua löytämään ne hyvät asiat, jotka ovat sovellettavissa omaan kehittämistyöhön. Vertailumenetelmän avulla voidaan oppia jotain uutta ja jotain mikä vaatii omaan toimintaan sopivan ratkaisun löytämistä. (Moilanen ym. 2018, 186.)

Vertaisarviointia käyttämällä pyritään kriittiseen itsearviointiin ja oppimaan muilta. Vertaisarvioinnissa vertaillaan omaa tuotetta, toimintatapaa tai palvelua muihin vastaaviin. Vertaisarvioinnin itsearviointiprosessissa pyritään huomioimaan oman toiminnan heikkoudet ja löytämään uusia ideoita toiminnan kehittämiseen. Itsearviointiprosessilla pyritään luomaan uusia ajatuksia ja asettamaan suurempia tavoitteita, käynnistämään muutokset ja sitoutua kehittämiseen ja sen tuomiin haasteisiin. (Moilanen ym. 2015, 43.)

5.2.2 Haastattelu

Kehittämistyössä yksi palvelumuotoilun tiedonkeruumenetelmistä on haastattelu. Haastattelulle on etukäteen asetettu tavoitteita, jotka halutaan selvittää sopivan haastattelumenetelmän avulla. Haastattelulajeja on erilaisia ja toisistaan ne poikkeavat niiden ohjailevuuden perusteella. Tämä määrittää, kuinka vapaamuotoisesti haastattelutilanteessa edetään. Haastattelumenetelmiä ovat strukturoitu, puolistuktruroitu, avoin ja teemahaastattelu. (Moilanen ym. 2018, 106-107.)

Täysin strukturoimatonta haastattelua kutsutaan avoimeksi haastatteluksi. Avoimessa haastattelussa haastattelutilanne on keskustelunomainen, jossa keskustelun aiheena on haastattelijan etukäteen päättämä aihepiiri. Avoin haastattelu on hyvin ilmiökeskeinen, jossa haastateltava on merkittävässä osassa, koska hänen kertomansa johdattelevat keskustelua eteenpäin. Avoimessa haastattelussa tutkimuksen viitekehys tai tutkijoiden teoreettiset oletukset eivät täysin määrää haastattelun kulkua. Avoimessa haastattelussakaan ei keskustella vapaasti mistä tahansa, vaan haastattelun sisältö muodostuu aina tutkimuksen tarkoitukseen tai tutkimustehtävään liittyen. (Juuti & Puusa 2020, 114.)

Ryhmähaastattelussa haastateltavia on enemmän kuin yksi ja haastattelihoita voi olla enemmän. Ryhmähaastattelussa haastatteliho on ryhmän vetäjä, joka varmistaa oleelliset aihepiirit käydään läpi haastattelun aikana. Ennen haastattelua valitaan tarkkaan haastateltavat.

Oleellista on pohtia millaisten henkilöiden haastattelulla, saadaan selville hyödyllistä tietoa tavoitteiden saavuttamisen kannalta. (Moilanen ym. 2018, 111-112.)

Ryhmähaastattelun tavoitteena on saada aikaan ryhmäkeskustelu haastateltavien ja haastattelijan kanssa tukittavasta ilmiöstä ja siihen liittyvistä teemoista. Ryhmähaastattelussa vuorovaikutukseen haastateltavien ja haastattelijan välillä on hyvä panostaa. Jokainen haastattelutilanne muokkautuu omanlaisekseen. (Juuti & Puusa 2020, 115.)

Yksilöhaastattelussa korostuu yhteisen kielen puhumisen merkitys. Haastateltavan ja haastattelijan välille täytyy muodostua luottamus ja ymmärtäminen, jotta saadaan vuoropuhelu aikaiseksi. Haastattelijalle on hyödyksi tuntea oleelliset käsitteet ja tällöin keskustelun aikana on mahdollista esittää tarkentavia kysymyksiä. (Juuti & Puusa 2020, 108.) Yksilön haastattelu aineistonkeruumenetelmänä on toimiva, kun tavoite on asioiden selventäminen tai syventäminen. Yksilöhaastattelu antaa mahdollisuuden yksilölle tuoda omat näkemykset ja kokemukset esille mahdollisimman vapaasti. (Moilanen ym. 2018, 106.)

5.2.3 Kysely

Kysely on tiedonkeruumenetelmänä yksi eniten käytetyimmistä menetelmistä. Menetelmän vahvuutena nähdään nopeus ja tehokkuus tiedon keräämisessä. Kysely sopii hyvin erilaisten aiheiden ja ilmiöiden tutkimiseen. Kyselyä käytettäessä on oltava aiempaa tutkimustietoa tutkittavasta ilmiöstä, jotta se voidaan toteuttaa ja luotettavien kysymysten laatiminen on mahdollista. (Moilanen ym. 2018, 121-122.)

Kyselylomakkeen suunnittelu perustuu kehittämistyön tavoitteisiin. Tavoitteiden täytyy olla selvillä ennen kuin kyselylomakkeen suunnittelun voi aloittaa. Kyselyyn valitut kysymykset on valittava huolellisesti ja niiden on oltava sellaisia, jotka on oleellista kysyä saavuttaakseen asetetut tavoitteet. Ennen kuin kyselylomake suunnitellaan, on perehdyttävä perusteellisesti tietoperustaan ja kohdeilmiöön. Kyselyyn valikoituvat kysymykset on hyvä muodostaa yksinkertaisiksi, lyhyiksi ja tarkoiksi. Kyselyn tarkkuuteen vaikuttaa se, käytetään kyselyssä avoimia kysymyksiä vai laaditaanko kysymyksiin valmiit vastaukset. (Moilanen ym. 2018, 131-132.)

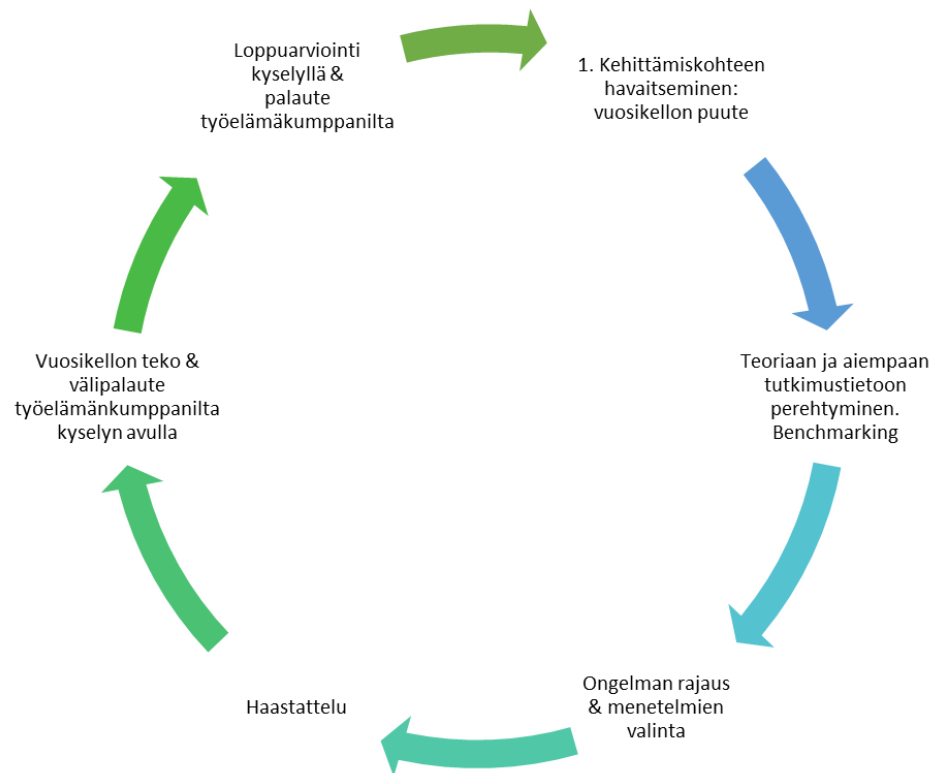
6 Kehittämistyön prosessi

Tutkimuksellisen kehittämistyön prosessi alkaa, kun tarve muutostyölle on selvinnyt. Suunnitteluvaiheen muodostaa haasteiden selvitys, tavoitteiden asettaminen ja ratkaisut miten ne saavutetaan. Toteutusvaiheessa toteutetaan suunnitelma ja tämän vaiheen jälkeen arvioidaan, miten suunnitelma on onnistunut. (Moilanen ym. 2018, 22-23.) Kehittämisen prosessin alussa tehdyt päätökset muokkautuvat opinnäytetyön aikana. Kehittämistyössä sen luonteen

mukaisesti voidaan joutua täsmentämään tai muuttamaan joitain ratkaisuja prosessin aikana. (Vilka 2021, 49.)

Opinnäytetyö prosessi eteni tutkimuksellisen kehittämistyön kulun mukaisesti. Toiminnan jakaminen eri vaiheisiin selkeyttää prosessin kokonaisuuden kulkua. Kuviossa 4 kuvataan tämän kehittämistyön prosessia.

Kuvio 5: Tämän kehittämistyön prosessi (Mukaihen Moilanen ym. 2018, 24. Tutkimuksellisen kehittämistyön prosessi)

Kehittämistyötä tehdessä aihepiiri tulee täsmentää tarkasti, jotta tutkimusryhmän jokaisella jäsenellä ja työelämäkumppanilla on yhteinen käsitys tutkimusongelmasta ja tutkimuksen tavoitteesta (Vilka 2021, 51). Muutostarpeen selvittyä, kävimme vielä keskustelun työelämäkumppanin kanssa, jonka avulla nousi esiin tärkeimmät pääkohdat kehittämistyölle. Tällöin solmimme myös työelämäkumppanin kanssa yhteisen sopimuksen opinnäytetyöprosessia varten.

Tutkimuksellisen kehittämistyön tavoitteena on ratkaista käytännön kautta nousseita ongelmia tai luoda niiden tueksi uusia toimintatapoja. Aktiivinen vuorovaikutus on kehittämistyön menestyksen edellytys. (Moilanen ym. 2018, 26.) Kehittämistyöprosessin aikana työskentelemme aktiivisessa vuorovaikutuksessa työelämäkumppanin kanssa. Opinnäytetyöprosessin

aloitusvaiheen jälkeen perehdyimme aiempaan tutkimustietoon ja aiheen teoriaan. Perehtyminen mahdollisti syvällisen käsityksen muodostumisen teorian avulla ja pohtimalla aiempaa tietoperustaa yhdessä reflektoiden, rajasimme kehittämisiongelmaa ja valikoimme sopivat menetelmät työllemme.

6.1 Suunnitteluvaihe

Opinnäytetyö sai alkunsa tammikuussa 2023, jolloin käynnistyi opinnäytetyön aiheen ja työelämäkumppanin kartoitus. Opinnäytetyön tekijät työskentelevät varhaiskasvatuksessa, joten työkenttä oli kaikille entuudestaan tuttu. Kehittämistyön aihe syntyi yhteisen keskustelun tuloksena työelämäkumppanin löydyttyä. Ennen opinnäytetyöprosessin varsinaista aloitusta oli käyty alustavaa keskustelua työelämäkumppanin kanssa mahdollisista kehittämisen tarpeista. Keskustelussa nousi esiin tarve työvälineen kehittämiseksi.

Suunnitteluvaiheessa toteutettiin ryhmä- ja yksilöhaastattelu. Alkuperäinen suunnitelma oli toteuttaa vain ryhmähaastattelu, mutta ryhmähaastattelun jälkeen päädyimme toteuttamaan vielä yksilöhaastattelun. Haastatteluiden avulla halusimme selvittää työntekijöiden näkemyksiä ympäristökasvatuksesta varhaiskasvatuksessa ja heidän odotuksensa kehittämistyön suhteen.

Haastattelut toteutettiin strukturoimattomana avoimena haastatteluna. Käytimme toteutuksessa avointa haastattelua, koska arvioimme opinnäytetyön tekijöinä tämän antavan mahdollisuuden haastateltaviemme omien kokemusten tulevan paremmin esille. Avoimen haastattelun kautta saimme yhteisen keskustelun syvemmälle tasolle, kun haastateltavat ja haastattelijat osallistuivat siihen aktiivisesti ja tasavertaisesti. Saimme esitettyä tarkentavia kysymyksiä esille nousevista asioista, jolloin saimme lisätietoa. Haastatteluiden aiheet valikoituivat Vantaan varhaiskasvatussuunnitelmasta ja Vantaan strategiasta. Avoimen haastattelun aiheet olivat ympäristökasvatus, odotukset vuosikellosta, henkilökunnan toiveet ja tarpeet konkreettisen vuosikellon suhteen, sekä ympäristökasvatuksen työkortit Vantaan varhaiskasvatuksessa.

Ryhmähaastattelu toteutettiin haastateltavien omassa toimintaympäristössä päiväkodissa. Haastattelutilanteeseen osallistuivat opinnäytetyön kaikki tekijät. Kaksi heistä osallistui tiiviisti yhteiseen keskusteluun ja yksi tekijä toimi muistiinpanojen kirjoittajana, käydyn keskustelun dokumentoinnin mahdollistamista varten. Ryhmähaastattelussa haastateltiin kolmea varhaiskasvatuksen työntekijää. Haastateltavat olivat työyhteisössä toimivia varhaiskasvatuksenopettajia. Haastattelu toteutettiin dialogisena keskusteluna varhaiskasvatuksen työntekijöiden kanssa, jolloin tavoitteena oli ajankohtaisen lisätiedon saaminen kehittämiskohteesta suunnitellun aikataulun mukaisesti. Avoimessa haastattelussa pystyimme luomaan positiivisen keskustelutilanteen, joka eteni sujuvasti omalla painollaan.

Ryhmähaastattelussa käydyssä keskustelussa tuli ilmi tarve saada osallistettua koko henkilökunta ympäristökasvatuksen pariin. Haastateltavilla oli paljon kokemusta luonnossa toimimisesta lasten kanssa ja valmiiksi vahvoja toimintamalleja, kuinka toteuttaa ympäristökasvatusta varhaiskasvatuksessa. Haastattelussa nousi esiin, ettei koko henkilöstö tunne Vantaan varhaiskasvatuksen ympäristökasvatuksen työkorttien sisältöä, eivätkä kortit ole aktiivisesti käytössä pedagogista toimintaa suunniteltaessa. Kävi myös ilmi, ettei päiväkodista löytyvää ulkopedagogiikan materiaalihyllyä hyödynnetä parhaalla mahdollisella tavalla. Haastateltavat toivat esille toiveen helposti lähestyttävästä ja helppokäyttöisestä vuosikellosta, jossa olisi huomioitu varhaiskasvatussuunnitelmasta nousevat tavoitteet. Vuosikellon toivottiin sisältävän tärkeitä luontopäiviä ja sen olevan mukautettavissa jokaisen ryhmän omien tarpeiden mukaan.

Suunnitteluvaiheessa kävimme tutustumassa päiväkodin ulkopedagogiikan materiaalihyllyyn. Ulkopedagogiikan hylly on yksi Vantaan varhaiskasvatuksen ympäristökasvatuksen työkorteista nouseva tavoite varhaiskasvatustyöntekijöille. Materiaalihyllyyn on päiväkodin toimesta koottu monipuolisesti erilaista materiaalia liittyen varhaiskasvatuksen luontokasvatukseen ja luonnossa tapahtuvaan toimintaan. Haastattelussa oli tullut esille työelämäkumppanin toive saada koottu materiaali aktiivisempaan käyttöön päiväkodissa. Tästä syystä integroimme hyllyn materiaalia ympäristökasvatuksen vuosikelloon. Vuosikellossa on huomioitu jo valmiiksi päiväkodilla olemassa oleva materiaali ja materiaaliin on vinkkauksia joidenkin kuukausien kohdalla.

Yksilöhaastattelu toteutettiin, jotta saimme laajempaa ja tarkennetumpaa näkökulmaa tuotoksen toteutukselle. Yksilöhaastattelu toteutettiin viestintäpalvelu Teamsin kautta työelämäkumppanin edustajan kanssa. Teamsia päädyttiin käyttämään, koska näin onnistuttiin sopimaan haastattelun ajankohta joustavasti lyhyellä aikataululla. Yksilöhaastattelu toteutettiin myös strukturoimattomana haastatteluna ja tavoitteena oli saada lisä tietoa, siitä millä tavalla toteutettuna vuosikello palvelisi parhaiten työelämäkumppania. Yksilöhaastattelussa oli läsnä kaikki opinnäytetyöntekijät ja yksi haastateltava.

Yksilöhaastattelussa haastateltava nosti esille oleellimmat teemat työkorteista, joiden toivottiin näkyvän vahvasti vuosikellon sisällössä. Pääpainoksi toivottiin lapsen luontosuhteen vahvistamista. Vuosikellon visuaaliseksi muodoksi esitettiin sellaista, jonka voisi laittaa näkyville seinälle kuukausi kerrallaan. Yksilöhaastattelussa tuli vahvemmin esille tarve koko työyhteisö palvelevasta vuosikellosta. Työelämäkumppani koki työntekijöiden välillä olevan eri tasoista tietoutta ympäristökasvatuksesta, jolloin myös teorialiedolle nähtiin tarve vuosikellon sisällössä.

Yksilöhaastattelun jälkeen vahvistui ajatuksemme tehdä vuosikello sellaiseksi pedagogiseksi työvälineeksi, jota voi hyödyntää myös perehdyttämismateriaalina. Yksilöhaastattelun aikana vahvistui näkemyksemme siitä, millaiseksi konkreettinen tuotos muodostuu. Toisen

haastattelun toteuttaminen oli merkittävä vaihe opinnäytetyössämme. Yksilöhaastattelun jälkeen suunta vuosikellon toteutuksesta muuttui alkuperäisestä suunnitelmasta ja konkreettinen vuosikello päädyttiin suuntaamaan koko työyhteisölle. Tällöin vuosikellon merkitys on laajempi, kun se on suunnattu sellaiseksi pedagogiseksi työvälineeksi, joka palvelee koko työyhteisöä. Tavoitteena oli tuottaa vuosikello, josta löytyisi konkreettisia vinkkejä eri ikäisten kanssa toteutettaville tuokioille ja vuosikello auttaisi ymmärtämään ympäristökasvatuksen kokonaisvaltaista merkitystä varhaiskasvatuksessa.

Kehittämistyössä olemme soveltaneet benchmarking vertaismenetelmää vuosikellon suunnitteluvaiheessa, tutustumalla aiemmin opinnäytetyissä tehtyihin vuosikelloihin. Tutustuimme kahteen aiemmin tehtyyn opinnäytetyöhön vuosikellon suunnitteluvaiheessa. Mutanen ja Sorsa (2020) ovat toteuttaneet toiminnallisen opinnäytetyön, jonka tavoitteena oli kehittää metsäryhmätoimintaa monipuolisemmaksi. Opinnäytetyön tuotoksena syntyi metsäryhmätoiminnan vuosikello, joka on varhaiskasvatuksen henkilöstön työväline ympäristö- ja luontokasvatukseen sekä metsätoimintaan. Vuosikellon suunnittelussa huomioitiin päiväkodin henkilöstön, lasten sekä vanhempien toiveita ja ideoita liittyen metsätoimintaan ja luontokasvatukseen. Jussila ja Jutila (2019) ovat opinnäytetyössään kehittäneet Luontopedagogisen vuosikellon tueksi varhaiskasvatukseen. Lähtökohtana työssä oli kehittää työväline, jotta varhaiskasvatuksen henkilöstö saisi tukea lasten luontosuhteen vahvistamiseen varhaiskasvatussuunnitelman mukaisesti. Vuosikellon sisältämän toiminnan on tarkoitus tukea lapsen kokonaisvaltaista kehitystä ja luontosuhteen vahvistumista. Jussilan ja Jutilan vuosikellossa sisältö painottui luontopedagogiikan huomioimiseen. Haastattelujen myötä nousi ajatus toteuttaa vuosikello laajemmasta näkökulmasta, jolloin se kattaisi koko ympäristökasvatuksen. Näin ollen vuosikellomme eroaa muista tarkastelemistamme opinnäytetöistä.

Vertaismenetelmää hyödyntäessä meillä vahvistui oma näkemys siitä, minkälaiseen muotoon haluamme oman vuosikellomme tehdä. Opinnäytetyöt, joihin tutustuimme, olivat vuosikellotuotoksiltaan laajoja ja monipuolisia. Mutanen ja Sorsan (2020) sekä Jussilan ja Jutilan (2019) töissä oli tavoitteena kehittää työväline varhaiskasvatuksen henkilöstön käyttöön, ja vuosikelloissa oli sisällöllisesti keskitytty myös erilaisten toimintaideoiden yksityiskohtaiseen avaamiseen. Oma näkemyksemme selkeästä ja pedagogisesti informatiivisesta vuosikellosta vahvistui. Vuosikellossa halusimme välttää monien toimintaideoiden yksityiskohtaista avaamista, tehden näin eroa jo olemassa oleviin vuosikelloihin. Halusimme, että vuosikellon kuukaudesta saa nopeasti jo ”yhdeällä silmäyksellä” käsityksen kuukauden teemasta ja siihen kytkeytyvistä asioista. Halusimme näin madaltaa kynnystä vuosikellon käyttämiselle. Mutanen ja Sorsan toteuttamassa vuosikellossa huomioitiin myös vanhempien osallisuus ja toiveet. Tämä toi eroavaisuutta meidän toteuttamaan vuosikelloon. Alusta alkaen meidän aikeemme oli toteuttaa vuosikello varhaiskasvatuksen henkilöstön toiveiden ja tarpeiden mukaisesti.

Tarkastelimme aiemmin tehtyjen vuosikellojen ulkoasua ja saimme ideoita siitä, miten itse toteutamme selkeän ja helposti lähestyttävän vuosikellon. Vertaismenetelmän avulla oivalsimme, kuinka haluamme vuosikellomme olevan informatiivinen myös vasta varhaiskasvatuksessa työskentelyn aloittaneille. Vertailemamme työt olivat hyvin toimivia ja sisällöltään lähestyttäviä varhaiskasvatuksessa jo työskenteleville. Ideamme oli luoda vuosikello, jota pystyisi käyttämään jokainen varhaiskasvatuksen kentällä. Erityisesti pääkaupunkiseudulla varhaiskasvatuksen henkilöstön koulutustaustat ovat hyvin moninaiset ja kelpoisuusehdot täyttävistä varhaiskasvatuksen opettajista on pulaa (Työeläke 2023). Tästä näkökulmasta katsottuna kiinnitimme erityistä huomiota siihen että, vuosikellosta muodostuu selkeä ja helposti lähestyttävä.

6.2 Toteutusvaihe

Ympäristökasvatuksen vuosi- tuotoksen kokoaminen lähti liikkeelle haastatteluiden tuloksista. Tuloksien tarkastelun jälkeen tuotoksen laajuus ja muoto lähtivät hahmottumaan. Tuotosta hahmoteltiin aluksi Word -alustan avulla vuosikellon kuukausi kerrallaan. Aiheiden jakaminen, toiminnan suunnittelu ja ryhmittely Word -tiedoston avulla selkeytti lopullisen tuotoksen pohjan rakentamista.

Ympäristön vuosi -tuotos toteutettiin Canva -ohjelman avulla. Canva mahdollisti visuaalisen, selkeän ja helppolukuisen tuotoksen luomisen. Canva -ohjelman sisäistäminen ja visuaalisen ilmeen muokkaaminen vaati aikaa sekä perehtymistä. Erilaisten koeversioiden joukosta valikoitui tuotokselle soveltuva pohja. Prosessissa tärkeä vaihe oli hahmottaa selkeä visuaalinen pohja tuotokselle, jolloin se edesauttoi tuotoksen sisällön tuottamista. Kuvien ja muotojen avulla tuotokseen on saatu mielenkiintoa ja ulottuvuuksia. Haastatteluissa nousi esiin toive tuotoksen selkeydestä ja helppokäyttöisyydestä. Canva -ohjelmiston avulla vuosikellosta muodostui suunnitelman mukainen tuotos, joka vastasi selkeällä ulkomuodollaan työelämäkumppanin toiveita.

Ympäristön vuosi -tuotoksen koontia ovat sisällöllisesti ohjanneet Vantaan varhaiskasvatussuunnitelmasta (2022) sekä Vantaan varhaiskasvatuksen ympäristökasvatuksen työkorkeista (2023) nousseet ympäristökasvatuksen teemat, sekä työelämäkumppanin toiveet. Tuotoksessa on myös mukailtu Palmerin puumalliteoriaa ja Koskisen sekä Paloniemen ympäristövastuullisuuden oppimisen prosessia. Tuotoksessa on huomioitu kansalliset ja kansainväliset ympäristökasvatuksen teemaan sopivat merkkipäivät. Osa merkkipäivistä on vuosittain samana päivänä, ja tällaiset päivämäärät lisäsimme vuosikelloon. Merkkipäivistä, joiden päivämäärä vuosittain vaihtuu, jätimme päivämäärät merkitsemättä vuosikelloon.

Varhaiskasvatussuunnitelma (2022) ohjaa toteuttamaan toimintaa varhaiskasvatuksessa lapsen ikätasonsa mukaisesti. Palmer nostaa teoriassaan esille, kuinka ympäristökasvatusta tulee toteuttaa yksilön lähtö- ja kehitystaso huomioiden (Cantell ym. 2020, 117). Vuosikellon toteutuksessa Palmerin puumalli näyttyy tavoitteellisuudella vahvistaa lapsen luontosuhdetta tutustumalla ympäristökasvatuksen arvoihin hänen kehitystasonsa huomioiden. Vuosikellon vinkki-ideat kannustavat laajentamaan ympäristöä ja hankkimaan uusia kokemuksia tutkimalla laajemmin omaa toimintaympäristöä. Kasvattajia kannustetaan tutustumaan ja tutkimaan ympäristöön liittyviä asioita yhdessä lasten kanssa. Tällainen toiminta kartuttaa lapsen ympäristötietoutta. Vuosikellossa on otettu huomioon varhaiskasvatuksessa olevat eri ikäiset lapset, suunniteltu heille sopivaa ikätasonsa mukaista toimintaa ja otettu huomioon heidän oppimismahdollisuudet. Tuomme vuosikellossa esille, kuinka kaikki vaikuttaa kaikkeen ja ympäristökasvatuksen toteutumiseen tarvitaan kokonaisvaltaisesti kaikkia osatekijöitä. Palmerin puumallin mukaan kaikki osatekijät eli oppiminen ympäristöstä, toimiminen ympäristön puolesta ja oppiminen ympäristössä pitää toteutua tasavertaisesti ja samanaikaisesti (Cantell ym. 2020, 119). Tätä Palmerin mallin ajatusta olemme pyrkineet mukailemaan vuosikellossa.

Olemme mukailleet Paloniemen & Koskisen (2020) ympäristövastuullisen osallistumisen prosessin mallia vuosikellossa. Vuosikellomme toimintaa toteuttamalla lapsi pääsee osallistumaan oman toimintaympäristönsä muokkaukseen ja vaikuttamaan siihen mitä päiväkodissa tehdään. Lapset pääsevät monipuolisin keinoin vaikuttamaan lastenkokouksien ja ympäristöraatien avulla. Varhaiskasvattajia kannustetaan myös nostamaan tutkittavia ilmiöitä lasten mielenkiinnonkohteista. Ympäristökasvatuksen vuosikellon avulla lasta autetaan löytämään sisäinen motivaatio ympäristövastuulliseen toimintaan. Koskinen (2020) korostaa lapsien itse toimimista, joka saavutetaan, kun heitä kuunnellaan ja heidät otetaan vakavasti (Cantell ym. 2020, 121).

Paloniemen ja Koskisen prosessimallissa nostetaan esille toteutetun toiminnan arviointi. Kun ympäristövastuullista kasvatusta on toteutettu jatkumona, voidaan sitä arvioida. (Cantell ym. 2020, 121.) Vuosikellossa olemme huomioineet pedagogisen arvioinnin ja olemme sijoittaneet sen toimintakauden loppuun, jolloin arvioitaisiin kulunutta toimintakautta ympäristökasvatuksen näkökulmasta.

Työelämäkumppanin toiveita, ideoita ja kehittämisehdotuksia on kartoitettu toteutusvaiheessa välikyselyn avulla. Saatuaamme tuotoksesta ensimmäisen version valmiiksi, pyysimme työelämäkumppanilta välipalautetta tuotoksesta. Välikyselyssä oli neljä väittämää sekä avoin kysymys, miten työtä voisi kehittää eteenpäin. Väittämät liittyivät tuotoksen sisällölliseen selkeyteen, ymmärrettävyyteen, visuaalisuuteen sekä helppokäyttöisyyteen. Vastausvaihtoehdot olivat kyselyssä Likertin asteikolla. Työelämäkumppanille toimitettiin paperiset kyselylomakkeet, jotta vastaajat pysyivät anonyyminä. Paperiset lomakkeet noudettiin

työelämäkumppanilta suljetussa kirjekuoressa. Välikyselyn avulla saimme arvokasta tietoa siitä, onko tuotoksen toteutus menossa heitä palvelemaan suuntaan. Kuviossa 6 ilmenevät välikyselyn vastaukset.

VÄLIKYSELY	1	2	3	4	5
Vastausten määrä	Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
1. Ympäristökasvatuksen vuosikellon sisältö on selkeä ja ymmärrettävä?				1	2
2. Ympäristökasvatuksen vuosikello on visuaalisesti selkeä?				1	2
3. Ympäristökasvatuksen vuosikello on helppokäyttöinen?				2	1
4. Ympäristökasvatuksen vuosikello sisältää riittävästi tietoa, jotta voin ottaa sen käyttöön?			1		2

Kuvio 6: Välikyselyn vastaukset

Välikyselyyn saimme vastauksia 3 kappaletta määräaikaan mennessä. Ensimmäiseen ja toiseen väittämään, koskien vuosikellon sisällön selkeyttä ja ymmärrettävyyttä, sekä selkeää visuaalista ilmettä, vastaajat olivat vastanneet olevansa jokseenkin tai täysin samaa mieltä. Kolmannessa väittämässä koskien vuosikellon helppokäyttöisyyttä, 2 vastaajista oli jokseenkin samaa mieltä ja 1 vastaajista oli täysin samaa mieltä. Viimeisessä väittämässä 2 vastaajista koki, että vuosikello sisältää riittävästi tietoa, jotta sen voi ottaa käyttöön. 1 vastaajista ei osannut sanoa.

Vapaissa palautteissa kehittämisehdotuksissa oli tuotu esiin kuukauden ”jakaminen” kahdelle sivulle, jotta tekstiä ei olisi yhdellä sivulla niin paljon. Palautteissa oli pieniä visuaaliseen ilmeeseen ja luettavuuteen liittyvää ehdotuksia, mm. tekstin tasauksesta ”on helpompi lukea,

kun tasattu tasaisesti”. Itse vuosikellon sisältöön ei tullut kehittämisehdotuksia. Vapaassa palautteessa oli tuotu esiin myös, että ulkoasu koettiin selkeäksi “ulkoasu kiva ja selkeä” ja vuosikellon lopussa olevat vinkkilistat hyödylliseksi lisäksi.

Palautteiden pohjalta päädyimme muokkaamaan vuosikelloa niin, että kuukausinäkymä on jaettu kahdelle sivulle, sillä olimme myös itse pohtineet sen selkeyttävän vuosikelloa. Kahdelle sivulle jakaminen mahdollisti myös suuremman tekstikoon, jolloin lukijalle tekstin seuraaminen helpottuu. Tulostimme testauksen vuoksi muutaman sivun vuosikellosta ja tulostuksessa-kin tuli esille, että 1 sivu per kuukausi on varsin tiivis, joten tämäkin tuki muutoksen tekemistä.

Pyysimme opiskelijakollegalta palautetta vuosikellon väliversioon. Palautteessa nousi esiin ehdotus QR -koodien hyödyntämisestä. Tuotokseen lisättiin palautteen johdosta vinkkimateriaalien löytämisen helpottamiseksi QR-koodit niihin materiaaleihin, jotka löytyvät verkosta. QR-koodien lisäämisen seurauksena materiaalivinkit on sijoitettu kohderyhmittäin jokainen omalle sivulleen, jotta QR-koodit ovat selkeämpi lukea.

7 Kehittämistyön tuotos

Ympäristökasvatuksen vuosi -tuotos koostuu teoriasta, vinkeistä, tärkeistä ympäristökasvatuksen päivistä ja pohdinnasta. Tuotoksen alussa on avattu keskeisiä käsitteitä, jonka jälkeen lukija toivotetaan tervetulleeksi vuosikellon pariin. Alkuun on koottu sisällysluettelo selkeyttämään lukukokemusta. Sisällysluettelon jälkeen avataan tuotoksen sisällyksessä esiintyviä hahmoja ja symboleita, näin lukijan on helpompi löytää tarvittava materiaali toiminnan suunnittelua ja toteutusta varten. Teoriaosuuden jälkeen on lukijalle konkreettinen vuosikello luotuna hahmottamaan toimintakauden kuukausien teemoja kokonaisuudessaan.

Tuotoksen jokainen kuukausi on johdettu Vantaan varhaiskasvatussuunnitelmasta (2022) ja Vantaan ympäristökasvatuksen työkorteista (2023), jolloin tuotos palvelee parhaiten yksikön tarpeita. Tuotoksen sisällössä on huomioitu Palmerin puumallin (1998) teoriaa. Lisäksi tuotoksen sisällössä on sovellettu Paloniemen ja Koskisen ympäristövastuulliseen osallistumiseen oppimisen prosessia (2005).

Tuotoksen teoria tukee varhaiskasvatuksenopettajaa toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa. Jokaisen kuukauden sisältö on suunniteltu palvelemaan kaiken ikäisiä, jolloin tuotos on käytettävissä koko varhaiskasvatuksen toimintayksikössä. Jokaiselle kuukaudelle on kerätty ympäristökasvatuksen teemaan mukautuvat tärkeät päivät. Kuukaudet on jaettu kahdelle sivulle. Tuotoksessa kuukaudet kulkevat elokuusta heinäkuuhun varhaiskasvatuksen toimintavuoden mukaisesti.

Tuotoksen lopussa on koottu vinkkejä lauluista ja runoista, jolloin ne ovat helposti käyttäjän saatavilla. Lopussa on koottu myös materiaali vinkkejä henkilöstölle, lapsille ja vanhemmille. Verkosta löytyvien materiaalien yhteyteen on lisätty QR-koodit, jotka helpottavat materiaalien käyttöä.

7.1 Tuotoksen arviointi

Valmiista vuosikellosta pyysimme loppuarvioinnin työelämäkumppanilta loppukyselyn avulla. Loppukyselyyn vastaaminen mahdollistettiin työelämäkumppanin työyhteisölle. Loppukyselyt sekä tuotos toimitettiin paperisena versiona työelämäkumppanille. Vuosikellon käyttöönotto ja sen toimivuuden testaaminen tapahtuu työelämäkumppanin toimesta. Vuosikello tuotoksen käyttöönotto vie aikaa, jolloin lopulliset käyttökokemukset muodostuvat vasta tulevaisuudessa.

Loppukyselyssä oli 4 väittämää liittyen vuosikellolle asetettujen tavoitteiden toteutumiseen. Väittämien lisäksi kysyttiin moniko ottaa vuosikellon käyttöön tukemaan ympäristökasvatuksen suunnittelua ja toteutusta. Kyselyssä oli myös mahdollisuus antaa avointa palautetta vuosikellosta. Kuviossa 7 ilmenevät loppukyselyn vastaukset.

LOPPUKYSELY	1	2	3	4	5
Vastausten määrä	Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Ei eri eikä samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
1. Ympäristökasvatuksen vuosikello kannustaa ja tukee ympäristökasvatuksen suunnittelussa ja toteutuksessa?				2	2
2. Ympäristökasvatuksen vuosikello lisää tietoisuuttani ympäristökasvatuksen teemoista?			1		3
3. Ympäristökasvatuksen vuosikello tukee tiimin ja työyhteisön välistä pedagogista keskustelua ympäristökasvatukseen liittyvistä teemoista ja näkökulmista?	1			1	2
4. Ympäristökasvatuksen vuosikello on rakenteellisesti ja visuaalisesti selkeä?				2	2
5. Otan ympäristökasvatuksen vuosikellon käyttöni tukemaan ympäristökasvatuksen suunnittelua ja toteutusta?		1		1	2

Kuvio 7: Loppukyselyn vastaukset

Kuten kuviosta voidaan havaita, oli vuosikellon loppukyselyn vastauksissa jonkin verran hajontaa. Vastauksia oli asteikolla täysin eri mieltä - täysin samaa mieltä. Vuosikellon yksi päätaavoite oli tukea ja kannustaa henkilöstöä ympäristökasvatuksen suunnittelussa ja toteutuksessa. Tämä tavoite vastauksien perusteella toteutui jokseenkin tai täysin. Henkilöstö oli myös pääosin kokenut, että vuosikello lisäsi tietoisuutta ympäristökasvatuksen teemoista. Kolme vastanneista oli vastannut olevansa täysin samaa mieltä ja yksi vastaajista oli vastannut ei samaa eikä eri mieltä. Vuosikellon antamasta tuesta tiimin ja työyhteisön väliseen keskusteluun ympäristökasvatukseen liittyvien teemojen ja näkökulmien osalta nähtiin vastauksissa eri tavoin. Yksi vastaajista ei kokenut vuosikellon tukevan tiimien ja työyhteisön välistä pedagogista keskustelua ollenkaan, loput vastaajista kokivat vuosikellon tukevan pedagogista keskustelua jokseenkin tai täysin. Vuosikellon rakenteelliseen ja visuaaliseen selkeyteen oltiin jokseenkin tai täysin tyytyväisiä. Viimeisenä kysyimme kuinka moni henkilöstöstä ottaa vuosikellon tukemaan ympäristökasvatuksen suunnittelua ja toteutusta. Kolme vastasi ottavansa vuosikellon käyttöön täysin tai osin. Yksi vastaajista vastasi olevansa jokseenkin eri mieltä käyttöönotosta.

Loppukyselyn avoimissa palautteissa oli tuotu esiin vuosikellon ulkoasuun ja tekstin viimeistelyyn liittyviä kommentteja, mm. kirjoitusvirheiden tarkastuksesta “tsekata kirjoitusvirheet” sekä QR-koodien luettavuudesta “QR-koodit toiseen reunaan isommalla ja teksti toiseen, nyt ei avaudu”. Vuosikellon sisältöä oli pidetty hyvänä, “sisällisyys hyvä”. Eräässä palautteessa oli myös pohdittu, “tuleeko vuosikello sähköisessä muodossa saataville”. Saatujen palautteiden pohjalta päivitimme vuosikellon lopussa olevan materiaalivinkkejä -osion niin, että QR-koodit näkyvät isompina, sekä korjasimme kirjoitusvirheet.

7.2 Prosessin arviointi

Tutkimuksellisen kehittämistyön prosessin viimeinen vaihe on arviointi. Arviointia tapahtuu kehittämistyön kaikissa vaiheissa ja loppuarvioinnilla osoitetaan, miten kehittämistyössä onnistuttiin. Arviointia toteutetaan suunnitelmallisesti ja prosessin aikana kerättyä tietoa analysoidaan. Arvioinnissa huomio keskittyy yleensä kehittämistyön suunnitteluun, tavoitteiden selkeyteen ja niiden saavuttamiseen. Oleellista on myös arvioida kehittämisessä käytettyjen menetelmien hallintaa, toiminnan johdonmukaisuutta, vuorovaikutusta ja sitoutuneisuutta. Kehittämistyön tuloksia tarkastellessa, voidaan kriteereinä käyttää tuotoksen helppokäyttöisyyttä, merkittävyyttä ja sovellettavuutta käytäntöön. (Moilanen ym. 2018, 47-48.) Työssä halusimme arvioida näiden kriteerien mukaisesti tavoitteemme toteutumista. Opinnäytetyömme oli kokonaisuudessaan oppimisprosessi, jossa arvioimme moneen otteeseen tekemiämme valintoja. Arviointia oppimisprosessissamme toteutimme koko prosessin aikana ja prosessin jälkeen. Koimme arvioinnin olevan iso osa opinnäytetyöprosessia.

Valitsemamme menetelmät sopivat juuri tähän kehittämistyöhön, koska lähestyimme kehittämiskohdetta tavoitteena tuottaa asiakaslähtöisesti työelämäkumppanille laadukas ja toimiva työväline. Palvelumuotoilu valikoitui parhaiten kehittämistyömme tarpeisiin sopivaksi lähestymistavaksi. Palvelumuotoilu edisti työelämäkumppanin osallisuutta kehittämistyön toteutuksessa sekä tuki prosessissa toteutettuja luovia ongelmanratkaisuja.

Asiakaslähtöisyys näkyi työssämme alusta alkaen. Tarve kehittämistyölle nousi työelämäkumppanin puolelta. Asiakkaina tässä kehittämistyössä toimivat Simonkallion varhaiskasvatusyksikön työntekijät. Varhaiskasvatuksen yksikön asiakkaat eli lapset ja perheet eivät osallistuneet kehittämistyöhön. Työelämäkumppanimme toivoi vuosikellomme tuovan ”raamit” suurille kokonaisuuksille. Näiden raamien avulla haluttiin mahdollistaa sisällön sovellettavuus lapsiryhmissä nousevien ilmiöiden ja tarpeiden mukaisesti. Lapsilähtöisyys ja lapsien osallisuus on tällöin mahdollista huomioida toiminnan suunnittelussa varhaiskasvatussuunnitelman raamien mukaisesti.

Työelämäkumppanimme oli aktiivisesti mukana prosessin eri vaiheissa. Työelämäkumppanilla oli mahdollisuus kommentoida keskeneräistä tuotosta, esittää muutostoiveita ja parannusehdotuksia työn etenemisen aikana. Kehitimme yhdessä työelämäkumppanin kanssa työvälineen, joka vastasi heidän tarpeitaan ja toiveitaan. Yhteydenpito työelämäkumppanin kanssa ja heiltä saatu palaute oli jatkuvaa arviointia koko kehittämistyön prosessin ajan. Pyysimme työvälineestä palautetta väli- ja loppukyselyllä. Välikysely toteutettiin työvälineen suunnitteluvaiheessa. Näin selvitimme vastaako tuotos työelämäkumppanin käyttötarpeita ja pysytimme huomioimaan muutostoiveet lopullisessa tuotoksessa. Loppupalautteen pyysimme työelämäkumppanilta valmiista tuotoksesta loppukyselyn avulla. Loppukyselyn tarkoituksena oli selvittää miten valmis tuotos vastasi tavoitteita.

Kehittämisprosessin aikana toteutimme itsearviointia koko prosessin ajan. Vahvuutena näimme, että teimme projektin ryhmänä, jolloin pystyimme vielä monipuolisemmin toteuttamaan reflektointia projektin eri vaiheissa. Hyödynsimme projektin aikana myös opiskelijakollegoitamme, jotka lukivat raporttiamme ja kommentoivat meille lukemaansa. Myös vuosikellon toteutusvaiheessa hyödynsimme opiskelijakollegoiden palautetta. Vanhempien ja lapsien osallistaminen kehittämistyöhön olisi tuonut laajempaa näkökulmaa. Päädyimme kuitenkin rajaamaan kehittämistyömme pedagogiseksi työvälineeksi varhaiskasvatuksen henkilöstölle ympäristökasvatuksen toiminnan suunnittelun ja toteutuksen tueksi. Tästä syystä saimme yhteistyön ja haastattelun avulla työelämäkumppanilta tarvittavat tiedot juuri heitä parhaiten palvelevan tuotoksen toteutukseen.

Opinnäytetyöprosessin aikataulu oli tiivis ja matkalla koimme muutamia meistä riippumattomia takapakkeja aikataulutuksen suhteen. Hakemamme tutkimusluvan saaminen kesti oletettua pidempään ja tämä vaikutti haastatteluiden aikataulukseen sekä tuotoksen

toteutusvaiheeseen. Toteutusvaiheessa kerätyn väli- ja loppupalautteen vastaamisajat jäivät päiväkodin henkilöstölle liian lyhyiksi. Molempien palautteiden keräämisaika oli noin 4-5 arkipäivää. Alkuperäinen suunnitelmamme oli, että väli- ja loppupalautteen keräämisaika on molemmissa 2 viikkoa. Liian lyhyt vastaamisaika saattaa osin selittää vähäistä vastauksien määrää.

Loppukyselyn vastauksia läpikäydessä pohdimme, kuinka olisimme voineet saada vuosikellon tavoitteet vahvemmin saavutettua. Ympäristökasvatuksen vuosikellon ollessa suunnattuna koko henkilöstölle, olisi henkilöstön ajatuksien ja mielipiteiden kuuluvutta voinut prosessin toteutusvaiheessa vielä vahvistaa esim. kyselyllä, jossa kysymyksen asettelua olisi tarkemmin kohdennettu toiveisiin ja koettuihin tarpeisiin. Lisähaastattelun toteuttaminen olisi myös ollut yksi vaihtoehto. Näillä toimilla olisimme mahdollisesti saaneet vielä tarkennetumman kuvan siitä, miten vuosikellosta saadaan koko henkilöstöä palveleva työväline. Koko henkilöstön tarpeisiin suunnatun työvälineen toteutuksen haasteena on sisällön rakentaminen niin, että se palvelee sekä alalle tulleita että alalla vuosia olleita.

Loppukyselyn vastauksista oli mielenkiintoista huomata, että vastaajat olivat ensimmäisen kysymyksen perusteella kokeneet vuosikellon pääosin ympäristökasvatuksen suunnittelua ja toteutusta tukevaksi. Viimeisen kysymyksen vastauksissa ei kuitenkaan kaikki vastanneet, että ottaisivat vuosikellon käyttöön. Toki viimeisen kysymyksen kohdalla vastausasteikon olisi voinut yksinkertaistaa muotoon kyllä tai ei. Vastausasteikon ollessa 1-5 on vaikea tulkita tarkalleen, mitä esim. vastaus ”jokseenkin eri mieltä” käytännössä tarkoittaa.

7.3 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus

Tutkimusetiikka on tutkijoiden ja tieteen asiantuntijoiden ammattietiikkaa. Tutkimusetiikka perustuu tieteelliselle rehellisyydelle. Sen tulee olla luotettavaa, laadukasta ja avointa. Tutkimusetiikan mukaisesti tutkijoiden tulee käyttää tietoa ja menetelmiä, jotka ovat luotettavia ja todennettavissa. Luotettavan ja uskottavan tutkimuksen perusta on hyvien tieteellisten käytäntöjen noudattaminen. Tieteellisiin käytäntöihin kuuluu tiede yhteisön tunnustamat toimintatavat, kuten yleinen huolellisuus ja rehellisyys kaikissa tutkimuksen vaiheissa. Tieteellisessä tutkimuksessa tulee kiinnittää huomiota tarkkuuteen tulosten tallentamisisessa, arvioinnissa ja esittämisessä. Tutkijoiden on huomioitava muita tutkijoita asianmukaisella tavalla kunnioittaen heidän työtään ja saavutuksiaan. Tieteen asiantuntijoiden ja tutkijoiden on sovellettava työssään tieteellisen tutkimuksen eettisesti kestäviä tavoitteiden mukaisia tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmiä. Tutkijoiden eettiset ratkaisut kulkevat yhdessä uskottavuuden kanssa. Eettinen sitoutuneisuus on yksi edellytys hyvälle tutkimukselle. (Sara-järvi & Tuomi 2018, 150-151.) Opinnäytetyötä varten hankimme vaadittavat asiakirjat, kuten

opinnäytetyösopimuksen ja tutkimuslupan. Haimme tutkimuslupaa Vantaan kaupungilta ja luvan saatuaamme jatkoimme opinnäytetyöprosessia.

Tieteellisessä tutkimuksessa käytännön loukkaukset voidaan jakaa vilppi ja piittaamattomuus kategorioihin. Loukkaukset voivat ilmetä koko tutkimusprosessin aikana. Tutkijalla itsellään on aina vastuu noudattaa hyvän tieteellisen tutkimuksen käytäntöjä. Vilppi voi ilmetä plagiointin, anastamisen, havaintojen vääristelyn tai sepittämisen kautta. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 8-9.) Toisia tutkijoita kohtaan toimitaan hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti vilpittömästi ja rehellisesti. Lähteitä kohtaan osoitettu kritiikki tulee esittää kunnioittavasti. (Vilka 2015, 37-38.) Opinnäytetyössämme olemme kunnioittaneet aikaisempia opinnäytetöitä ja tutkimuksia huolehtimalla oikeaoppisesta viittauksesta ja lähdemerkintöjen tekemisestä asianmukaisesti Laurea-ammattikorkeakoulun lähdeviiteohjeistuksen mukaisesti. Käytetyt menetelmät ja tutkimukset ovat tarkoin harkittuja ja eettisesti sopivia tutkimuksen luonteeseen. Opinnäytetyön tuotos on toteutettu kunnioittaen varhaiskasvatussuunnitelman (2022) tavoitteita.

Opinnäytetyömme suunnittelussa ja toteutuksessa huomioimme sosiaalialan eettiset periaatteet. Jokaisella prosessiin osallistujalla on oltava mahdollisuus henkilökohtaisen mielipiteen ilmaisuun, jonka kautta on mahdollista vaikuttaa omaan elämäänsä. (Talentia 2017, 16-17.) Kehittämistyön aihe syntyi työelämäkumppanin tarpeesta. Opinnäytetyön suunnittelussa ja toteutuksessa huomioimme henkilökunnan toiveita ja ajatuksia toteutuksen sisällöstä. Henkilökunta sai kertoa prosessin aikana kehitysideoitaan toimivuuden ja käytännöllisyyden näkökulmasta.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta tarkasteltaessa keskeiset käsitteet ovat luotettavuus, eettisyys ja uskottavuus (Juuti & Puusa 2020, 178). Kehittämisenäyttyömme pohjautuu vahvalle ajantasaiselle teorian tiedolle ja työelämäkumppaniltamme nousseelle kokemuspohjaiselle tiedolle sekä heidän tarpeilensa. Pehdyimme kohdeilmioömme huolellisesti ja tarkastelimme ilmennyttä ongelmaa laajasti eri näkökulmista. Pyrimme perustelemaan mahdollisimman yksityiskohtaisesti, miksi päädyimme näihin toimintatapoihin, menetelmiin ja valintoihin työmme suhteen. Dokumentoimme kehittämisenäyttyön prosessin kaikki vaiheet avoimesti. Raportoimme myös prosessin aikana tapahtuneet mahdolliset harhapolut. Kehittämisenäyttyön luotettavuutta ja eettisyyttä vahvistaa myös opinnäytetyön julkinen raportointi. Uskottavuutta tässä kehittämisenäyttyössä vahvistetaan avoimuudella kerätyn tiedon ja haastatteluiden suhteen. Työelämäkumppanimme ja tutkimuksen lukevat henkilöt luottavat aineiston todellisuuteen, aineistoin asianmukaisuuteen sekä aineiston huolelliseen analysointiin. Toimimme koko prosessin ajan avoimessa vuorovaikutussuhteessa työelämäkumppanimme kanssa. Kehittämisenäyttyön suunnitteluvaiheessa keskustelimme työelämäkumppanin kanssa ja tämä toimi alkukartoituksena koko kehittämisenäyttyölle. Tavoitteemme oli saada lisäymmärrystä ja onnistua tarkemmin rajaamaan kehittämiskohde.

Haastattelut toteutettiin haastateltavien omassa todellisessa toimintaympäristössään. Tällä ratkaisulla tarkoituksemme oli saada esille heidän todelliset kokemuksensa, ajatukset ja tietonsa. Haastateltavat osallistuivat haastatteluun vapaaehtoisesti ja anonyymeina. Varhaiskasvatustyöyksikön työntekijöille on tarjottu mahdollisuutta osallistua tähän kehittämistyöhön ja nämä haastatteluun osallistuvat olivat itse tarjoutuneet yhteistyöhön.

Haastattelutilanteen aikana kunnioitimme kaikkia haastateltavia ja pyrimme avoimeen vuorovaikutustilanteeseen. Tiedostimme kuitenkin meidän opinnäytetyön tekijöiden oman ensikäsityksen ja tiedon, koska meistä jokainen oli entuudestaan toiminut pitkään varhaiskasvatuksessa. Olemme tiedostaneet jo alusta alkaen tämän luovan ennakkokäsityksiä, jotka olisivat voineet vaikuttaa haitallisesti opinnäytetyöprosessiin. Ennakkokäsityksiemme takia pyrimme kattavasti oman toiminnan ja ennakkokäsityksien kriittiseen pohdintaan ja arviointiin. Myönteistä omakohtaisella tiedolla on kuitenkin laaja ymmärryksemme alaa ja kehittämisiongelmaamme kohtaan (Juuti & Puusa 2020, 181-182). Koimme vahvuudeksi vuorovaikutuksen työelämäkumppanin kanssa haastattelutilanteessa, koska ymmärsimme heidän käyttämiään käsitteitä ja asioita.

Haastattelun aikana varmistimme opinnäytetyön tekijöiden ja haastateltavien yhdenmukaisen käsityksen toteutuneesta keskustelusta. Oleellista oli varmistaa kaikkien osapuolien yhteinen ymmärrys ja tulkinta. Näin pyrimme pois sulkemaan väärinymmärrykset, opinnäytetyön tekijöiden väärin tulkintojen tekemisen, joka olisi alentanut luotettavuutta ja uskottavuutta. Toimimme tiiviissä yhteistyössä työelämäkumppanin kanssa kaikissa prosessin eri vaiheissa. Tällä toiminnalla osallistutimme heitä, vahvistimme luotettavuutta ja uskottavuutta työllemme. Toimitimme työelämäkumppanillemme keskeneräisen tuotoksen, joka mahdollisti työelämäkumppanin näkökulman esille saamisen sekä tarjosi heille mahdollisuuden kommentoida ja esittää muutostoiveita.

Haastatteluun osallistuvien eettisyys huomioitiin turvaamalla haastateltavien itsemääräämisoikeus ja yksityisyys. Itsemääräämisoikeus toteutui, kun haastateltavat saivat itse päättää osallistuvatko haastatteluun vai eivät. Haastateltavilta pyydettiin suostumus suullisesti. Haastateltavien kanssa käytiin avoimesti ja rehellisesti läpi mitä heiltä odotettiin tämän kehittämistyön aikana. Heidän kanssaan sovittiin yhteistyöstä ja kaikilla oli selvillä mitä prosessin aikana tulisi tapahtumaan. Yksityisyyden suoja huomioitiin toteuttamalla täysin anonyymi haastattelu, jolloin emme keränneet haastateltavilta minkäänlaisia tunnistettavia tietoja.

Haastattelussa vahvuutemme oli meidän ja haastateltavien yhteinen kieli. Tunsimme entuudestaan organisaatiota, haastateltavien työkuva ja siihen kuuluvan alan käsitteistön. Näimme tämän lisäävän luotettavuutta haastattelumenetelmän käytön suhteen ja tukevan haastattelun aiheiden valinnassa. Mietimme etukäteen huolellisesti mitä olisi oleellista ja

tärkeää selvittää liittyen ilmiöön ja sen kehittämiseen. Haastatteluissa oli ennakoidusti sovittu, kenen vastuulla on muistiinpanojen kirjaaminen, ja ketkä keskittyvät täysin haastattelemiseen ja keskusteluun. Keskustelun jälkeen kävimme yhdessä ryhmänä haastattelun aineistoa läpi ja kirjoitimme aineiston puhtaaksi.

Välikyselyn toteutimme anonyymina kyselynä ja samalla tavalla toteutamme loppuarvioinnin. Kyselyissä ei kerätty minkäänlaisia henkilötietoja tai muuten tunnistettavia tietoja vastaajista. Kyselyiden tavoitteena oli arvioida keskeneräistä kehittämistyötä ja loppuarvioinnissa valmistunutta työtä. Työelämäkumppanille toimitettiin informointiasiakirja, jossa työelämäkumppanille kerrottiin selkeästi mistä tässä kehittämistyössä on kyse. Lisäksi toimme esille, miten saadut tulokset raportoidaan, julkaistaan ja miten tiedot käsitellään. Opinnäytetyömme aikana haastattelun ja kyselyiden avulla saatu materiaali hävitettiin opinnäytetyön valmistumisen yhteydessä. Opinnäytetyömme liitteenä 5 on aineistohallintasuunnitelma.

Haastatteluista ja kyselyistä saatua tietoa pidimme riittävänä kehittämistyön tuotoksen kannalta. Pohdimme kuitenkin olisiko kattavampi osallistujien määrä tuonut monipuolisempaa informaatiota työelämäkumppanin puolelta. Pohdintaa herätti myös, osallistuivatko kyselyihin vain ne työntekijät, jotka olivat aiheesta kiinnostuneita. Mediassa MTV uutiset uutisoi varhaiskasvatuksen henkilöstön ahdinkoa otsikolla ”Ei ehdi päivän aikana edes vessassa käymään” (2023). Artikkelissa kerrotaan, kuinka henkilöstö ei pääse työpäivän aikana ruoka- tai kahvitauoilleen (MTV 2023). Lyhyt vastausaika on voinut heikentää vastauksien määrää, mutta toisaalta uskomme juuri tämän kiireisen varhaiskasvatuksen arjen olevan yksi iso syy vastausmäärään vähäisyyteen. Henkilöstön taukotilasta löytyi useampia opinnäytetöitä ja erinäisiä kyselyitä, jolloin töihin tutustuminen saattaa jäädä suppeaksi. Suppea tutustuminen ja perehtyminen työhön vaikuttaa mahdollisesti vastauksiin haitallisesti, jolloin kyselyiden vastauksien luotettavuus saattaa heikentyä. Mahdollisesti osa henkilöstöstä ei ole päässyt tauoilleen, jolloin tutustuminen materiaaliin on ollut mahdotonta. Luotettavuutta olisi voitu lisätä järjestämällä henkilöstölle tuotokseen tutustuminen esimerkiksi palaverin yhteydessä.

8 Pohdinta

Toisinaan voidaan sanoa, että matka on tärkein, ei niinkään päämäärä. Opinnäytetyöprosessimme on ollut monin tavoin opettava matka. Syventymällä ympäristökasvatuksen teemoihin ja näkökulmiin on entistä selvemmin piirtynyt kuva siitä, kuinka merkityksellisen ja monisyisen asian äärellä olemme. Opinnäytetyöprosessimme on herättänyt pohtimaan omia asenteita ja arvoja, niiden vaikutusta omaan ammatilliseen kehittämiseen sekä sitä, että teemmekö me yksilöinä ja kasvatusyhteisönä tarpeeksi. Ekologisesti kriisiytyneessä maailman tilanteessa on kriittisesti osattava tarkastella millä tavoin kasvatusyhteisöt huomioivat ekokriisin, ja samalla pyrkivät luomaan valmiuksia sen ylittämiseen (Värri, 2020). Läpileikkaako ympäristöön ja

kestävään kehitykseen liittyvät näkökulmat tarpeeksi vahvasti toimintakulttuuriamme varhaiskasvatuksessa? On hyvä aika ajoin pysähtyä tarkastelun äärelle, ettei asia hautautuisi vain taitavasti muotoiltuihin lauseisiin asiakirjatasolla.

Ristiriitaa opinnäytetyöprosessin aikana on herättänyt Vantaan kaupunkistrategian (2022-2025) tavoitteet verrattuna Vantaan kaupungin aktiiviseen rakentamiseen. Helsingin sanomissa otsikolla ”Keravan joen varressa kytee kiista lähimetsän tuhosta” (2023) kuvataan hyvin rakentamisen aiheuttamaa tuskaa ihmisten keskuudessa. Artikkelissa kuvataan kuinka asukkaiden lisäksi myös Suomen luonnonsuojeluliiton Uudenmaan piiri ja Suomen luonnonsuojeluliiton Vantaan yhdistys on pyrkineet estämään kaavoittamisen vetoamalla luonnonvaroihin ja eläinten hyvinvointiin. Ihmisten ja asiantuntijoiden vastustamisesta huolimatta kaavoitus pysyy ennallaan. Mielestämme tämän kaltainen kaavoittaminen ja rakennuttaminen heikentää kaikkien yhteiskuntamme jäsenien luontosuhdetta ja arvostusta luonnonvarojamme kohtaan. Alkuperäiset metsät eivät ole korvattavissa istutetuilla puistoalueilla ja tekonurmilla.

Työelämäkumppanimme edustajan loppupalaute opinnäytetyöprosessista oli merkityksellinen. Palaute osoitti tiiviin yhteistyön täyttymisen ja kehittämisehdotuksien huomioimisen merkityksen. Palaute tukee ajatustamme onnistuneesta kehittämistyöstä ja tukee työelämäkumppaniltamme nousseen kehittämistarpeeseen vastaamisen onnistuneisuutta. Ympäristökasvatuksen laaja kehittäminen on ajankohtainen aihe varhaiskasvatuksessa, jonka vuoksi työmme herättää kiinnostusta. Työelämäkumppanimme varhaiskasvatuksen yksikössä vierailee ajoittain ulkomaalaisia varhaiskasvatuksen ammattilaisia ja suomalaisia päättäjiä, kuten ministereitä. Kehittämistyöllämme voi tämän seurauksena olla mahdollisesti myös kansainvälistä näkyvyyttä. Mielestämme tuotosta voisi englannin kielelle käännettynä soveltaa myös kansainvälisellä tasolla, jolloin toisimme suomen tasoista ympäristökasvatusta myös muiden maiden varhaiskasvatuksen asiakkaiden ja henkilöstön tietoisuuteen. Voimme siis todeta työmme olevan monipuolisesti hyödynnettävissä myös prosessin kohteen ulkopuolella.

Näkisimme tärkeänä tutkia tulevaisuudessa syitä vanhempien, lasten ja henkilöstön näkökulmasta, miksi ympäristökasvatus ja luontosuhde saattaa tuntua kaukaiselta tai epämukavalta. Helsingin sanomat (2022) julkaisi Helsingin yliopiston tutkimuksesta artikkelin otsikolla ”Suomalaisnuoret ovat lähes maailman ahdistuneimpia ilmaston muutoksesta”, jossa kuvataan suomalaisten nuorten kuitenkin ohjaavan ahdistuneisuutensa ilmastonmuutosta estävään toimintaan. Tutkimus osoittaa sen, kuinka tärkeää olisi kuulla millaisia tuntemuksia ympäristökriisi koko kohderyhmässä mahdollisesti herättää ja millä tavoin he olisivat valmiita itse edesauttamaan maapallomme hyvinvoinnin edistämistä. Olisimme opinnäytetyön aikataulun salaliessa halunneet tutkia aihetta laajemmasta näkökulmasta, sekä toteuttaa aiheeseen liittyviä kyselyitä tai haastatteluita, mutta päätimme rajata tiedonkeruun työelämäkumppanimme henkilöstöön.

Tässä opinnäytetyömeiosessissa emme ole todistamassa työväliseen käyttöönottoa ja sitä, kuinka työvälise lunastaa tavoitteensa henkilöstön ympäristökasvatuksen suunnittelun ja toteutuksen tukena. Mielenkiintoista olisi ollut tietää vuoden kuluttua millä tavoin henkilöstö on kokenut työväliseen käytön, onko työvälise jäänyt käyttöön ja millä tavoin vuosikellon teemat ovat näyttäneet varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa. Kuitenkin jokainen meistä työskentelee tulevaisuudessa varhaiskasvatuksessa, joten tuotos työväliseen jää jokaisen ryhmän jäsenen käyttöön toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa.

Yhteistoiminnallinen metodi toimii ryhmässä toimimisen perustana. Jotta metodi on menetelmänä yhteistoiminnallinen, on tiettyjen keskeisten tuntomerkkien löydyttävä toiminasta. Yhteistoiminnallisen metodin keskeisiä tuntomerkkejä on viisi, ja ne ovat: positiivinen sosiaalinen riippuvuus ryhmän jäsenten kesken, osallistava ja avoin vuorovaikutus ryhmän sisällä, yksilöllinen vastuu, sosiaalistentaitojen hallitseminen ja harjaannuttaminen, sekä yhdessä tapahtuva pohdiskelu ja arviointi, jota kutsutaan myös reflektoinniksi. (Hellström, Johnson, Leppilampi & Sahlberg 2015, 9-11.) Yhteistoiminnallinen metodi on ollut suuressa roolissa opinnäytetyössämme.

Yhdessä tapahtuvan pohdiskelun ja arvioinnin lähtökohta on tiedollisen ja yhteistyötaitojen oppimisen vahvistaminen. Ryhmän sisällä tapahtuva arviointi etenee yhteisen pohdiskelun kautta kohti oman toiminnan ja ajattelun kriittisempää reflektointia. (Hellström ym. 2015, 11.) Yhteistyöme on ollut opinnäytetyötä tehdessä avointa, toista kunnioittavaa ja hyvin pohdiskelevaa ja refleктоivaa. Ryhmässä työskentelyn yksi vahvuus on sen näkökulmien rikkaus. Heränneitä ajatuksia ja pohdintoja pystyy peilaamaan toisten kanssa koko prosessin ajan. Ryhmä myös tarjoaa tukea ja turvaa, silloin kun kohtaamme prosessissa haasteita ja asiat eivät mene suunnitelmien mukaisesti. Olemmekin todenneet sanonnan, ryhmässä on voimaa, paikkansapitäväksi. Jokainen on tuonut oman panoksensa opinnäytetyöprosessiin. Eri-laisten tutkimusten mukaan oppimista ja akateemista suoriutumista vahvistaa positiivinen asenne (Martikainen & Palo, 2022). Positiivinen vuorovaikutus on ollut opinnäytetyöprosessin kantava voima ja vahvistanut yksilöllistä, sekä koko ryhmämme oppimista.

Osallistavan avoimen vuorovaikutuksen peruseriaatteen mukaan ryhmän on oltava kooltaan pieni, jolloin jokaiselle tarjoutuu yhdenvertainen mahdollisuus osallistua toimintaan. Oppimista edistävän ryhmän koko on maksimissaan viidessä opiskelijassa. Sosiaalisten vuorovaikutusten monimutkaisuus kasvaa nopeasti isossa ryhmässä. (Hellström ym. 2015, 10-11.) Opinnäytetyöprosessissa koimme ryhmäkokomme tukevan oppimistamme. Jokainen ryhmän jäsen sai äänensä kuuluviin ja oman työpanoksensa näkyviin. Yksilöllisellä vastuulla ryhmässä tarkoitetaan jokaisen omaa vastuuta oppimisesta, mutta samalla vastuuta koko ryhmän toiminnasta (Hellström ym. 2015, 11). Vastuu prosessin suunnittelusta ja toteutuksesta jakautui tasaisesti jokaiselle ryhmän jäsenelle ja jokainen pääsi omaan oppimistavoitteeseensa prosessin aikana.

Opinnäytetyöprosessissa on oppisen kannalta päästy monen asian kanssa vasta alkuun. Tekijäryhmässä jokaisen kokemus matkasta on oma ja sitä kautta yksilöllinen. Voimme kuitenkin tunnistaa toistemme oppimisprosesseissa yhteneväisyyksiä. Toisinaan kysymyksiä jää enemmän kuin vastauksia, ja tulevaisuutta varten tämä on oivallinen asia. Niin kauan kuin on kysymyksiä, on myös tarve etsiä vastauksia. Vastauksien etsiminen puolestaan johdattaa tiedon äärelle, joka jalostuessaan synnyttää uutta osaamista. On luonnollista, että muutaman kuukauden prosessissa oppimisen kannalta ei voida päästä syväluotaavaan ymmärrykseen näin laajan ja monisyisen teeman parissa. Asiat tarvitsevat myös aikaa ja tilaa ympärilleen jalostuakseen syvemmäksi ymmärtämykseksi ja opiksi. Lähtötilanteeseen verraten tietotaitomme ympäristökasvatukseen liittyen on kuitenkin kasvanut valtavan harppauksen, ja tästä olemme aidosti iloisia ja ylpeitä.

Lähteet

Painetut

Ahonen, L. 2017. Vasun käyttöopas. Juva: PS-kustannus.

Ahonen, T. 2017. Palvelumuotoilu sotessa. Palvelumuotoilun käsikirja sosiaali- ja terveysalan palvelujen kehittämiseen. Nummela: Painokiila.

Ratinen, I. 2019. Ympäristökasvatusta tarvitaan enemmän kuin koskaan. Teoksessa Ympäristökasvatus kestävän tulevaisuuden käsikirja. PS-kustannus: Keuruu, 252.

Juuti, P., Puusa, A. 2020. Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Tallinna: Gaudemus.

Moilanen, T. Ojasalo, K., Ritalahti, J. 2018. Kehittämistyön menetelmät. Helsinki: Sanoma Pro.

Sarajärvi, A. Tuomi, J. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Helsinki: Tammi

Sähköiset

Foster, R. Keto, S. 2019. Ekososiaalinen kasvatus. Viitattu 21.4.2023. <https://ekososiaalinen-kasvatus.fi/>

Fågel, R. Jussila, V. Sarkkinen, S. 2021. Ilokasvaa ulkona luonto toiminnan käsikirja. Ulvila: Plusprint. Viitattu 27.4.2023. <https://ilokasvaaukko.fi/wp-content/uploads/2021/12/ilokasvaa-ulkona-luontotoiminnan-kasikirja.pdf>

Hautakangas, S. Pirtonen, H. 2021. Peruuttamaton lajikato ja ekosysteemien tuhoutuminen vaikuttavat ihmisten tulevaisuuteen maapallolla. Tilastokeskus. Viitattu 21.4.2023. <https://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2021/peruuttamaton-lajikato-ja-ekosysteemien-tuhoutuminen-vaikuttavat-ihmisten-tulevaisuuteen-maapallolla/>

Hellström, M. Johnson, P. Leppilampi, A. Sahlberg, P. 2015. Yhdessä oppiminen: yhteistoiminnallisuuden käsitteet ja periaatteet. Helsinki: Into kustannus. <https://laurea.finna.fi/Record/3amk.266879?sid=2944530828>

Hovi-Horkka, J. 2023. Keravanjoen varressa kytee kiista lähimetsän tuhosta. Helsingin sanomat. Viitattu 15.5.2023. <https://www.hs.fi/kaupunki/vantaa/art-2000009511481.html>

- Koistinen, A. 2022. Luontosuhteen vahvistamista, arjen valintoja, lisää yhteistyötä. Sitra. Viitattu 24.4.2023. <https://www.sitra.fi/uutiset/luontosuhteen-vahvistamista-arjen-valintoja-lisaa-yhteistyota-yli-sata-dialogia-etsi-ratkaisuja-luontokadon-pysayttamiseen/>
- Kuusisto, M. Lindberg, A. Kärkkäinen, S. Räsänen, K. Juvonen, T. 2022. Ryhmätyöllä mahdollistetaan syvempää ymmärrystä työelämäyhteistyössä. Laurea journal. Viitattu 24.4.2023. <https://journal.laurea.fi/ryhmatyolla-mahdollistetaan-syvempaa-ymmarrysta-tyoelamayhteistyossa/#cc1454e3>
- Martikainen, S. Palo, L. 2022. Positiivisuudella kohti hyvää oppimista ja oppimisen iloa. Laurea. Viitattu 24.4.2023. <https://journal.laurea.fi/positiivisuudella-kohti-hyvaa-oppimista-ja-oppimisen-iloa/#97d6aa67>
- Metsähallitus. 2023. Luonto ja terveys. Viitattu 29.4.2023. <https://www.metsa.fi/vapaa-aika-luonnossa/hyvinvointia-luonnosta/luonto-ja-terveys/>
- MTV uutiset. 2023. Ei tahdo päivän aikana edes vessaan ehtiä. Viitattu 17.5.2023. <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/ei-tahdo-ehdia-paivan-aikana-edes-vessassa-kaymaan-lapsia-tyokseen-hoitavat-eivat-ena-jaksa/8676930>
- Mutanen, Sorsa 2020. Opinnäytetyö Karelia-ammattikorkeakoulu. Metsäryhmätoiminnan vuosikello- Työväline varhaiskasvattajille metsätoiminnan ja luontokasvatuksen tueksi. Viitattu 27.2.2023. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/352521/Mutanen_Satu_Sorsa_lida_2020_12_06.pdf?sequence=5&isAllowed=y
- Itälä-Laine, J. Sewón, M. 2022. Ympäristökasvatusta tarvitaan lapsille että aikuisille enemmän kuin koskaan. Varsinais-Suomen liitto. Viitattu 21.4.2023. <https://varsinais-suomi.fi/ymparistokasvatusta-tarvitaan-seka-lapsille-etta-aikuisille-enemman-kuin-koskaan/>
- Innovaatioiden Vantaa -strategia. Viitattu 27.2.2023. <https://www.vantaa.fi/fi/kaupunki-ja-paatoksenteke/talous-ja-strategia/innovaatioiden-vantaa-strategia>
- Lumme, M. 2023. Vantaalla päivähoito on pian maksutonta yli 5000 lapselle. Vantaan Sanomat. Viitattu 21.4.2023. <https://www.vantaansanomat.fi/paikalliset/5696856>
- Oikeus- ja kulttuuriministeriö. 2023. Varhaiskasvatuspalvelut. Viitattu 24.4.2023. <https://okm.fi/varhaiskasvatuspalvelut>
- Opetushallitus. 2022. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Viitattu 19.2.2023. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2022_1.pdf
- Opetushallinnon tilastopalvelu. 2021. Varhaiskasvatuksen avainluvut. Vipunen. Viitattu 21.4.2023.

<https://app.powerbi.com/view?r=eyJrljoiYjZjZmE2MDk-tYWY1MS00MjYyLWE4NDMtZmJlMDc2MDYxYmI3liwidCI6IjIxMDczODlkLTQ0YjgtND-cxNi05ZGEyLWM0ZTNhY2YwMzBkYiIsImMiOj9>

Parikka, V. 2022. Suomalaisnuoret ovat lähes maailman ahdistuneimpia ilmastonmuutoksesta. Helsingin Sanomat. Viitattu 16.5.2023. <https://www.hs.fi/kaupunki/helsinki/art-2000009134552.html>

Salonen, A. 2012. Ekososiaalinen sivistys - mitä se on? Viitattu 15.2.2023. <https://artosalonen.com/ekososiaalinen-sivistys-mita-se-on/>

Salonen, A. Bardy, M. 2015. Ekososiaalinen sivistys herättää luottamusta tulevaisuuteen. Viitattu 15.4.2023. <https://journal.fi/aikuskasvatus/article/view/94118/52796>

Sundberg, E. 2019. Ympäristökasvatus pohjoismaissa. Pohjoismaiden ministerineuvosto. Viitattu 22.4.2023. <https://www.norden.org/fi/publication/ymparistokasvatusta-pohjoismaissa>

Talentia. 2017. Sosiaalialan ammattihenkilöiden eettiset ohjeet. Viitattu 9.2.2023. <https://talentia.lukusali.fi/#/reader/a6cd4fa0-38d8-11ed-90c9-00155d64030a>

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsittely suomessa. Viitattu 9.2.2023. https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Työeläke. 2023. Eläketurvakeskuksen julkaisema työeläkealan ammatti- ja sidosryhmälehti. Viitattu 1.5.2023. <https://tyoelakelehti.fi/2023/03/tyovoimapula-paivakodissa/>

Ulkoministeriö 2023. Agenda 2030-kestävän kehityksen tavoitteet. Viitattu 1.5.2023. <https://um.fi/agenda-2030-kestavan-kehityksen-tavoitteet>

Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma. 2022. Viitattu 19.2.2023. <https://eperusteet.opintopolku.fi/eperusteet-ylops-service/api/dokumentit/24222514>

Vantaa. 2023a. Varhaiskasvatus vantaalla. Viitattu 19.1.2023. <https://www.vantaa.fi/fi/palveluhakemisto/palvelu/varhaiskasvatus-vantaalla#tab-introduction>

Varhaiskasvatuslaki 540/2018. Viitattu 30.1.2023. <http://finlex.fi/fi/laki/ajan-tasa/2018/20180540>

Vantaa. 2023b. Simonkallion päiväkotitoimipiste. Viitattu 19.1.2023. <https://www.vantaa.fi/fi/palveluhakemisto/toimipiste/simonkallion-paivakoti#tab-introduction>

Vilkkä, H. 2021. Tutki ja Kehitä. Jyväskylä: PS-Kustannus. <https://www.ellibslibrary.com/reader/9789523701731>

Värri, V-M. 2020. Miten päästä onkalosta? Kasvatuksen tärkein tehtävä ekokriisin aikakaudella. Tampereen yliopisto. Viitattu 21.4.2023. <https://projects.tuni.fi/nyt/blogi/miten-paasta-onkalosta/>

Julkaisemattomat

Vantaan varhaiskasvatuksen ympäristökasvatuksen työkortit. 2023. Viitattu 4.3.2023.

Kuviot

Kuvio 1: Oppimisen alueet (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 42).....	10
Kuvio 2: Laaja-alainen osaaminen varhaiskasvatuksessa (Opetushallitus 2022)	11
Kuvio 3: Palmerin puumalli 1998 (Cantell ym. 2020, 119)	14
Kuvio 4: Ympäristövastuulliseen osallistumiseen oppimisen prosessi Paloniemi ja Koskinen 2005 (Cantell ym. 2020, 120)	15
Kuvio 5: Tämän kehittämistyön prosessi (Mukaihen Moilanen ym. 2018, 24. Tutkimuksellisen kehittämistyön prosessi)	25
Kuvio 6: Välikyselyn vastaukset	31
Kuvio 7: Loppukyselyn vastaukset	34

Liitteet

Liite 1: Saatekirje	50
Liite 2: Ryhmähaastattelu	51
Liite 3: Välikysely.....	52
Liite 4: Loppukysely	53
Liite 5: Aineistonhallintasuunnitelma.....	54
Liite 6: Haastattelu kaksi (2) Haastattelurunko	55
Liite 7: Ympäristökasvatuksen vuosikello	56

Liite 1: Saatekirje

Hei!

Opiskelemme Laurea-ammattikorkeakoulussa sosionomeiksi (varhaiskasvatus) ja teemme opinnäytetyönämme Ympäristökasvatuksen vuosikellon yksikköönne. Opin-
näytetyön tavoitteena on kehittää pedagoginen työväline kannustamaan ja tukemaan
ympäristökasvatuksen suunnittelua ja toteutusta.

Tulemme pyytämään teiltä väli- ja loppupalautetta Ympäristökasvatuksen vuosikellosta
kahden lyhyen kyselyn avulla huhtikuussa 2023. Kyselyihin vastaaminen on vapaaeh-
toista ja tapahtuu anonyyminä.

Vastaamme mielellämme kysymyksiin ja tiedusteluihin, sekä annamme tarvittaessa li-
sätietoa sähköpostitse.

Kiitos osallistumisestanne ja hyvää kevättä!

Ystävällisesti,

Jenny Kuurne jenny.kuurne@student.laurea.fi
Salla-Anri Laine salla-anri.laine@student.laurea.fi
Salla Pöllänen salla.pollanen@student.laurea.fi

Liite 2: Ryhmähaastattelu

- Ympäristökasvatus varhaiskasvatuksessa
- Vantaan strategia ja ympäristökasvatuksen työkortit
- Varhaiskasvatuksen henkilökunnan odotukset vuosikellosta

Liite 3: Välikysely

Hei!

Toivomme saavamme teiltä välipalautetta opinnäytetyömme ”Ympäristökasvatuksen vuosikellon” työstämiseen tämän kyselylomakkeen avulla.

1. täysin eri mieltä
2. jokseenkin eri mieltä
3. ei samaa eikä eri mieltä
4. jokseenkin samaa mieltä
5. täysin samaa mieltä

1. Ympäristökasvatuksen vuosikellon sisältö on selkeä ja ymmärrettävä?

1   2   3   4   5

2. Ympäristökasvatuksen vuosikello on visuaalisesti selkeä?

1   2   3   4   5

3. Ympäristökasvatuksen vuosikello on helppokäyttöinen?

1   2   3   4   5

4. Ympäristökasvatuksen vuosikello sisältää riittävästi tietoa, jotta voin ottaa sen käyttöön?

1   2   3   4   5

Vapaa palaute, miten kehittäisit eteenpäin?

Kiitos!

Liite 4: Loppukysely

Hei!

Toivomme saavamme teiltä palautetta opinnäytetyöhömmme ”Ympäristökasvatuksen vuosikelloon” tämän kyselylomakkeen avulla.

1. täysin eri mieltä
2. jokseenkin eri mieltä
3. ei samaa eikä eri mieltä
4. jokseenkin samaa mieltä
5. täysin samaa mieltä

1. Ympäristökasvatuksen vuosikello kannustaa ja tukee pedagogisen toiminnan suunnittelua ja toteutusta?

1   2   3   4   5

2. Ympäristökasvatuksen vuosikello lisää tietoisuuttani ympäristökasvatuksen teemoista?

1   2   3   4   5

3. Ympäristökasvatuksen vuosikellon kehittämistyö yksikössämme tukee tiimin ja työyhteisön välistä pedagogista keskustelua ympäristökasvatukseen liittyvistä teemoista ja näkökulmista?

1   2   3   4   5

4. Ympäristökasvatuksen vuosikello on rakenteellisesti ja visuaalisesti selkeä?

1   2   3   4   5

5. Otan ympäristökasvatuksen vuosikellon käyttöni kannustamaan ja tukemaan ympäristökasvatuksen suunnittelua ja toteutusta?

1   2   3   4   5

Vapaa palaute:

Kiitos!

Liite 5: Aineistonhallintasuunnitelma

Keräämme aineistoa haastattelulla ja kahdella kyselyllä. Nämä kyselyt ovat täysin anonyymeja, emmekä kerää opinnäytetyömme aikana henkilötietoja tai muuta tunnistettavissa olevaa tietoa. Haastattelussa keräämme aineisto kerätään omien muistiinpanojemme avulla. Emme nauhoita haastattelua.

Tämän suunnitelman liitteenä teemahaastatteluun suunniteltu runko, väli- ja loppukyselyn lomakkeet.

Opinnäytetyössämme tehtävä raportti on julkinen eikä se sisällä salattua sisältöä. Haastattelusta dokumentoidaan muistiinpanot opinnäytetyön tekijöiden toimesta ja sieltä nousevat asiat kirjoitamme auki raporttiimme.

Opinnäytetyössä toteutetaan kaksi kyselyä, jossa on strukturoidut kysymykset ja yksi avoin kysymys. Näiden kyselyiden vastaukset pyydetään työelämäkumppanilta Likertin asteikolla.

Opinnäytetyössämme käytettävät aineistot eli aiemmat tutkimukset aiheesta ja siihen liittyvä teoria on relevanttia ja ajantasaista tietoa. Muistamme lähdekritiikin ja käytämme voimassa olevaa luotettavaa tietoa. Aineistossamme ei käsitellä henkilötietoja millään tavalla.

-Opinnäytetyömme aikana dokumentoimme ja tallennamme kaiken aineiston Teams- työtilaan, jonne tätä opinnäytetyötä tekeillä on käyttöoikeus. Varmuudeksi tallennamme myös työstämämme raportin jokaisen opinnäytetyön tekijän omaan Laurean henkilökohtaiseen OneDriveen. Näin pyrimme varmistamaan jo olemassa olevan aineiston tallessa pysymisen. Huolehdimme haastatteluissa ja kyselyissä saadun aineiston huolellisesta säilyttämisestä ja varmistamme ettei haastattelun muistiinpanot ja kyselylomakkeet pääse ulkopuolisten käsiin. Heti haastattelun jälkeen kirjoitamme haastattelun puhtaaksi ja auki tietokoneella ja dokumentoimme sen Teamsiin, jonka jälkeen voimme asianmukaisesti laittaa paperiaineistot silppuriin.

Opinnäytetyöhömmme tai sen aineistoon ei liity tutkimuseettisiä ongelmia.

Opinnäytetyömme aineiston omistaa opinnäytetyön tekijät. Luovutamme valmistuneen konkreettisen tuotoksen: ympäristökasvatuksen vuosikellon työelämäkumppanin käyttöön.

Opinnäytetyömme aikana saatu aineisto haastattelusta ja kyselyistä hävitetään opinnäytetyön valmistumisen yhteydessä. Tästä syystä käsittelemämme aineisto ei ole käytössä opinnäytetyön valmistuttua. Opinnäytetyöstämme tehtävä raportti on kuitenkin julkinen, jolloin siinä oleva sisältö on hyödynnettävissä.

Käyttämämme lähdeaineistot ovat löydettävissä raporttimme lähdeluettelosta, joka on huolellisesti laadittu ja sisältää kaikki käyttämämme lähteet.

Liite 6: Haastattelu kaksi (2)

Haastattelurunko

- Vantaan ympäristökasvatuksen työkortit
- Visuaalinen ilme
- Painopisteet

Liite 7: Ympäristökasvatuksen vuosikello

YMPÄRISTÖ KASVATUKSEN VUOSI

Simonkallion päiväkoti

OPINNÄYTETYÖ
KUURNE, LAINE JA PÖLLÄNEN

Sisällys

Ympäristökasvatus s. 3
Ekososiaalinen sivistys s. 4
Tervetuloa ympäristökasvatuksen vuosikellon pariin! s. 5
Ympäristökasvatuksen työkortit s. 6
Ympäristökasvatuksen vuosikello s. 7
Elokuu: Minä osana ympäristöä s. 8-9
Syyskuu: Retket luonnossa s. 10-11
Lokakuu: Vanhempien osallisuus ympäristökasvatuksessa s. 12-13
Marraskuu: Osallisuus ja vaikuttaminen ympäristökasvatuksessa s. 14-15
Joulukuu: Kierrättäminen s. 16-17
Tammikuu: Ruokakasvatus s. 18-19
Helmikuu: Vastuullinen kuluttaminen s. 20-21
Maaliskuu: Päiväkotipuutarha s. 22-23
Huhtikuu: Energian säästäminen s. 24-25
Toukokuu: Hyvinvointia luonnosta s. 26-27
Kesäkuu: Ympäristökasvatuksen vuoden arviointia s. 28-29
Heinäkuu: Luonnonsuojelu s. 30-31
Kiitos! s. 32
Lauluvinkkejä vuodenaikojen mukaan s. 33
Runovinkkejä s. 34
Materiaalivinkkejä henkilöstölle, lapsille ja vanhemmille s. 35-37
Lähteet s. 38

 Tällä merkityt materiaalit löytyvät päiväkodin "Ulos oppimaan" -materiaalihyllyyköstä

Ympäristökasvatus Varhaiskasvatuksessa

"Ympäristökasvatuksen tavoitteena on vahvistaa lasten luontosuhdetta ja vastuullista toimimista ympäristössä sekä ohjata heitä kohti kestävä elämäntapaa. Ympäristökasvatus sisältää kolme ulottuvuutta: oppiminen ympäristössä, oppiminen ympäristöstä sekä toimiminen ympäristön puolesta. Lähiluonto sekä rakennettu ympäristö ovat sekä oppimisen kohteita että oppimisympäristöjä."

"Luonnossa ja rakennetussa ympäristössä retkeily sekä ympäristön tutkiminen ovat tärkeä osa varhaiskasvatusta. Myönteisten kokemusten kautta lapsi oppii nauttimaan luonnosta ja lähiympäristöstä ja hänen ympäristösuhteensa vahvistuu. Luonnon ilmiöitä havainnoidaan eri aistein ja eri vuodenaikoina. Niistä keskustellaan ja niitä tutkitaan. Samalla opetellaan ympäristöön liittyvien käsitteiden käyttöä. Eri kasvi- ja eläinlajien tunnistamisen harjoittelu vahvistaa luonnon tuntemusta. Lasten kanssa opetellaan etsimään tietoa heitä kiinnostavista asioista. Luonto voi olla myös esteettisen kokemuksen ja rauhoittumisen paikka."

"Lapsia ohjataan kunnioittamaan luontoa, sen kasveja ja eläimiä. Ympäristökasvatuksella edistetään kestävä elämäntapaan kasvamista sekä siinä tarvittavien taitojen harjoittamista. Näitä käytännön taitoja ovat esimerkiksi roskaamaton retkeily, kohtuullisuuden ja säästäväisyyden opettelu, ruokailuun liittyvä vastuullisuus, energian säästäminen sekä jätteiden vähentäminen esimerkiksi kierrätyksen, tavaroiden korjaamisen ja uudelleenkäytön avulla. Samalla lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota tekojen vaikutuksiin. On tärkeä huolehtia siitä, että lapset kokevat voivansa omilla teoillaan vaikuttaa kestävä elämäntapaan mutta ilman että heidän tarvitsee kantaa lapsina liian suurta vastuuta kestävä elämäntavan ylläpitämisestä."

Vantaan varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022

Ekososiaalinen sivistys

Tavoittelemme tällä hetkellä maailmassa hyvinvointia tavoilla, jotka eivät riittävästi huomioi tulevaisuutta siitä näkökulmasta millaisen maailman olemme jättämässä lapsillemme ja tuleville sukupolville. Ekologinen huoli liittyy elämää kannattelevien ekosysteemien elinvoimaisuuden heikentymiseen ja sosiaalinen huoli liittyy ihmisten väliseen reiluuteen ja oikeudenmukaisuuteen. (Salonen, 2012).

Ekososiaalinen sivistys on laaja-alainen hyvinvointikäsite, jonka lähtökohtana on yhdistää ekologinen ja sosiaalinen näkökulma yhteisöjen kulttuurisessa muutoksessa ja yksilöiden hyvinvoinnin määrittäjänä. Ekososiaalisessa kehyksessä hyvinvointi rakentuu elämän välttämättömät edellytykset tarjoavien ekosysteemipalvelujen elinvoimaisuudesta ja sosiaalisesta osallisuudesta, joka tuo luottamusta ja ihmisten yhteenkuulumisen kokemusta. (Salonen, 2012).

Ekososiaalisen sivistyksen arvoperustana on ihmisen vastuun ja vapauden yhdistäminen toiminnassaan siten, että huomioidaan ekologinen eheys ja monimuotoisuus, ihmisten keskinäinen tasavertaisuus ja riippuvuus, sekä demokratia, vakivallattomuus ja rauha. (Salonen, 2012).

Varhaiskasvatuksessa ekososiaalista sivistystä edistävä kasvatusta näyttöön lasten osallisuutena ja vaikuttamismahdollisuuksina ympäristökysymyksissä, ekologisessa kestävyudessa sekä sosiaalisessa tasa-arvossa. Varhaiskasvatuksen arvomaailmassa ovat perinteisesti vahvoina arvoina näyttöön nee eettisyys, empaattisuus, hyvät kaveritaidot. Näiden harjoittelun myötä käytettävät menetelmät, tehtävät ja leikit edistävät myös ekososiaalista sivistystä. Ekososiaalisen sivistyksen edistävän kasvatusta näyttöön jatkumona, voidaan saavuttaa tavoite vastuullisesta, ilmaston ja kestävästä tulevaisuuden eteen toimivasta kansalaisesta. (OPH).

Tervetuloa ympäristökasvatuksen vuosikellon pariin!

Kädessäsi on ympäristökasvatuksen vuosikello, jonka tavoitteena on tukea ja kannustaa ympäristökasvatuksen suunnittelua ja toteutusta toimintavuoden aikana. Vuosikello jakautuu 12 kuukauteen ja jokaisella kuukaudella on oma kantava teemansa. Teemat pohjautuvat Vantaan varhaiskasvatussuunnitelmaan ja Vantaan varhaiskasvatuksen ympäristökasvatuksen työkortteihin.

Ihminen ja luonto kuuluvat erottamattomasti yhteen, ja olemme riippuvaisia ekosysteemien elinvoimaisuudesta. Ympäristökasvatuksen merkitystä ei voi korostaa liikaa tämän päivän muuttuvassa maailmassa.

Maapallomme hyvinvointi on vakavasti uhattuna. Ilmastonmuutos ja luontokato ovat ihmiskuntamme merkittävimpiä haasteita. Jotta pääsemme uudelleen tasapainoon luonnon kanssa, meidän tulee huomioida kestävä elämäntapa arjen valinnoissamme ja uudistaa elintapojamme. Kestävään elämäntapaan kasvaminen ja sen vaaliminen ovat tärkeä osa varhaiskasvatusta.

Ympäristökasvatuksessa aikuisen roolilla on suuri merkitys suunnannäyttäjänä. Välitämme arvojamme ja asenteitamme tuleville sukupolville. Siitä syystä on tärkeää pysähtyä pohtimaan omia, tiimin ja yksikön ajatuksia liittyen ympäristökasvatukseen.

Millaisia arvoja ja asenteita meillä kytkeytyy ympäristökasvatukseen?
Miten ympäristökasvatus näyttäytyy meidän toimintakulttuurissamme?
Oman toimintakulttuurin reflektiossa tarvitaan aika ajoin myös lempeän kriittisten lasien läpi katsomista; milloin haluaisimme toimia ympäristön näkökulmasta katsottuna kestäväällä tavalla ja milloin toimimme niin.

Tämän vuosikellon tavoitteena on tuoda teemoja ja ideoita ympäristökasvatuksen suunnitteluun ja toteutukseen. Jokainen tiimi rakentaa omalla toiminnallaan omannäköisensä toimintavuoden kokonaisuuden.

Ympäristökasvatuksen työkortit

Ympäristökasvatuksen vuosikellon kokoamisessa on otettu huomioon Vantaan ympäristökasvatuksen työkortit ja niistä nousevat teemat. Vantaan Kaupungin tavoitteena on saada kortit kokonaisuudessaan käyttöön vuoteen 2025 mennessä.

Ympäristökasvatuksen työkorteissa kuvataan kuuden eri teeman alla olevia tavoiteltavia ympäristökasvatuksen tekoja.

Kaikki teemat tulevat varhaiskasvatussuunnitelman perusteista ja tukevat varhaiskasvatussuunnitelman toteuttamista.

(Ympäristökasvatuksen työkortit 2023)

Vuosikellossa on mukana työkorteista tutut hahmot:

Ilmastoagentit:

Heidän tehtävänä on ottaa kuvat lounasruoista ja esitellä tarjottavat muille. Agentti esittelee erityisesti kasvisruokavaihtoehtoa.

Energiaetsivät:

Energiaetsivä on viimeinen kulkija, joka katsoo, että valot ovat poissa tyhjästä tiloista, vahtii vedenkulutusta ja käsipaperin käyttöä.

Roskapoliisit:

Poliisit vievät lajitellut roskat talonroskiksiin. Roskapoliisin tunnistaa hatusta ja liivistä.

Elokuu MINÄ OSANA YMPÄRISTÖÄ

Luonnossa ja rakennetussa ympäristössä ympäristön tutkiminen sekä retkeily ovat tärkeä osa varhaiskasvatusta.

Lähiluonto sekä rakennettu ympäristö ovat sekä oppimisen kohteita että oppimisympäristöjä.

Myönteisten kokemusten kautta lapsi oppii nauttimaan luonnosta ja lähiympäristöstä, ja hänen ympäristösuhteensa vahvistuu.

Lapsena syntynyt suhde ympäristöön kannattelee meitä vielä aikuisenakin!

Luonnon ilmiöitä havainnoidaan eri vuodenaikoina ja eri aistein. Niistä keskustellaan ja niitä tutkitaan yhdessä. Samalla opetellaan ympäristöön liittyvien käsitteiden käyttöä. Eri kasvi- ja eläinlajien tunnistamisen harjoittelu vahvistaa luonnon tuntemusta.

Lasten kanssa opetellaan etsimään tietoa heitä kiinnostavista asioista. Luonto voi olla myös esteettisen kokemuksen ja rauhoittumisen paikka. Lapsia ohjataan kunnioittamaan luontoa, sen kasveja ja eläimiä.

Tärkeitä päiviä!
Suomen luonnon päivä
Puunhalausviikko

Osaksi arkea

Jokaisella ryhmälle oma säännöllinen metsä-/luontoretkipäivä kerran viikossa tai useammin.

Luonnossa tapahtuvaa toimintaa dokumentoidaan, esim. kuvien, lasten tuotosten tai videoiden avulla. Näiden kautta voidaan palata yhdessä opittuun ja koettuun, sekä kertoa siitä perheille.

Lasten luontosuhteen vahvistaminen edellyttää varhaiskasvatuksen henkilöstöltä myönteistä asennetta ja riittävää osaamista luontotoiminnan mahdollistamiseksi.

Luonnossa!

Seikkaillaan ja leikitään!
Ihmetellään ja tutkitaan!
Tehdään erilaisia tehtäviä!
Opitaan!
Saadaan myönteisiä elämyksiä!
Koetaan yhdessä!
Tehdään projekteja!
Rauhoitutaan ja rentoudutaan!

Pohdittavaksi!

Millainen on oma luontosuhteeni?
Millaisia asioita luonto minulle edustaa?
Millaisia luontoon liittyviä asenteita ja arvoja välitän lapsille?
Onko minulla luontoon/luonnossa olemiseen liittyviä pelkoja/ennakkoluuloja?

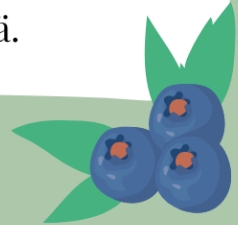

Syyskuu RETKET LUONNOSSA

Jotta jotain oppisi rakastamaan, niin se tulee ensin oppia tuntemaan.

Mitä enemmän luonnossa liikutaan, sitä paremmin luontoa oppii tuntemaan, ja silmät avautuvat sen monimuotoisuudelle ja kaikille luonnon ihmeille.

Toiset meistä asuvat lähellä luontoa ja pääsevät luontoon vaikka päivittäin. Toisille luonnossa liikkuminen on hieman vieraampaa. Myös lasten kanssa toimiessa on hyvä huomioida tämä.

Suomessa on voimassa jokamiehenoikeudet.

Ne ovat sääntöjä, jotka kertovat mitä luonnossa saa tehdä ja mitä ei.

Suomessa luonnossa liikkuminen on hyvin vapaata, verraten useisiin muihin maihin.

Tärkeitä päiviä!

Valtakunnallista Puun päivää vietetään Vesin nimipäivänä

27.9.

Ideoidaan oma luontopäivä!

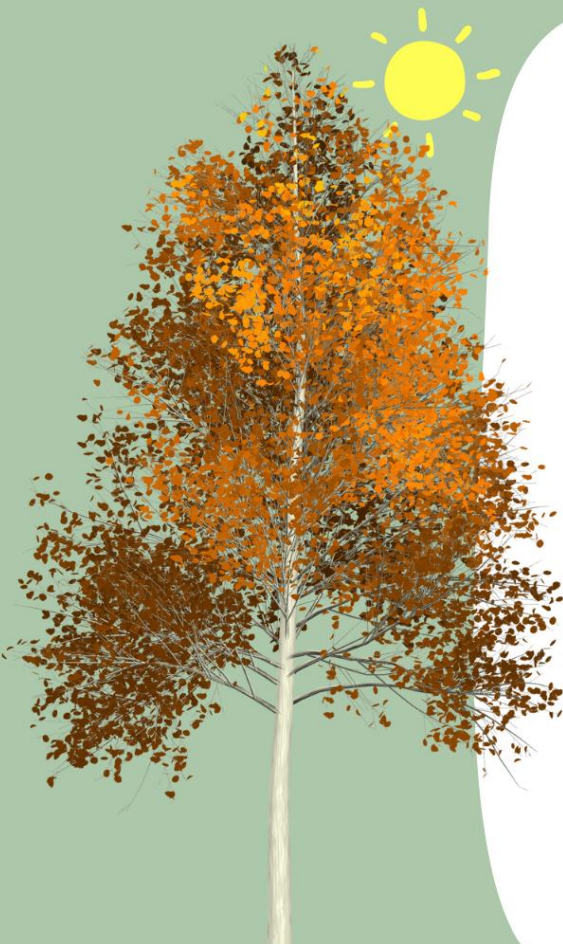
Ryhmässä voidaan ideoida oma luontopäivä, joka toistuu vuosittain tietyinä ajankohtana. Oman luontopäivän voi liittää myös osaksi yksikön juhlakalenteria.

Mikä on meidän ryhmälle luonnossa tärkeää ja erityistä?

Toistuuko luonnossa esim. jokin leikkiteema lapsilla, josta voisi lähteä jalostamaan omaa luontopäivää?

Mitä tavanomaisesta poikkeavaa päivään liittyy?

Onko luontopäivä ryhmän vai kenties koko yksikön yhteinen?

Vinkkejä

 Jokamiehen oikeudet.
Mitä Luonnossa saa tehdä?

 Ilo kasvaa ulkona-kirjasta:
Suomen luonnossa varottavat eliöt.
Turvallisuuksuunnitelma.
Ennaltaehkäisy- ja ensiapuohjeet
luontotoiminnassa.

Reppureissulle! Siilin retkikirja.
Nygård Marjo, 2022.

Pohdittavaksi!

Onko ryhmällämme oma retkipaikka?
Miten lasten osallisuutta voi vahvistaa,
esim. retkipaikkojen pohdinnassa?

Lokakuu VANHEMPIEN OSALLISUUS YMPÄRISTÖKASVATUKSESSA

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2022) mukaisesti huoltajilla tulee olla mahdollisuus osallisuuteen varhaiskasvatuksen toiminnan ja kasvatustyön tavoitteiden suunnittelussa ja kehittämisessä yhdessä lasten ja henkilöstön kanssa.

Laadukkaassa ympäristökasvatuksessa vanhempien osallisuuden näkökulmaa voidaan tarkastella myös ympäristökasvatuksen teemoihin liittyvän tiedon jakamisena. Kotien asenne-erot sekä tiedot kestäväan elämäntapaan liittyen ovat hyvin moninaisia, mutta osallisuuden kautta pystytään myös jakamaan teemoihin liittyvää tietoa.

Yhteinen metsäretki vanhempien kanssa

Vanhempien kanssa voi suunnitella yhteisen metsäretken esim. ryhmälle tuttuun metsäretkipaikkaan tai johonkin lähistön luontokohteeseen. Lapset pääsevät kertomaan vanhemmille asioista, joita metsäretkillä tehdään, miten metsässä toimitaan ja näyttämään lempileikkipaikkojaan. Retkellä voidaan yhteisesti opetella toimintatapoja, esim. mitä jokamiehen oikeudet tarkoittavat, miten varautua erilaisiin tilanteisiin, esim. jos käärme puree.

Perheet voivat yhteisesti kertoa omista tavoistaan viettää aikaa luonnossa, mitä luonto merkitsee heille, mutta myös siitä, mikäli luonnossa oleskeluun/liikkumiseen liittyy ennakkoluuloja tai pelkoja. On hyvä huomioida, että kaikki eivät välttämättä koe luontoa turvallisenä paikkana.

Luonnossa olemisen ja toimimisen tapoja voi yhdessä harjoitella!

Tärkeitä päiviä!

Kansainvälinen eläinten päivä/viikko
Valtakunnallinen energiansäästöviikko

Vanhempien osallistaminen ympäristökasvatuksen toimintaan
onnistuu helposti

esimerkiksi Toivepuun avulla.

Vanhemmat saavat lapsen tuonti-/hakutilanteessa valmiiksi leikatun lehden, johon he voivat kirjata toiveensa tai palautteensa varhaiskasvatuksen ympäristökasvatusta koskien.

Puu rakennetaan lehtineen kaikkien nähtäville.

Vanhemmille saadaan mahdollisuus oman mielipiteensä ilmaisuun.

Vinkkejä

Vanhempainiltoja, juhlia ja muita tapahtumia voi järjestää esim. lähiluonnossa.

Ryhmän kanssa voi ideoida yhteisiä tapahtumia, joihin perheet pääsevät myös osallistumaan, esim. luontopolku metsässä, yhteinen syysretki, kevään merkkien bongaus.

Vanhempien kanssa voi järjestää yhteisen kierrätyspäivän, johon jokainen voi tuoda jotain millä itselle ei enää ole käyttöä.

Pohdittavaksi!

Millä tavoin vanhempien osallisuutta ympäristökasvatuksessa voidaan edistää?
Onko ryhmän vanhemmilla mahdollisesti jotain erityisosaamista liittyen ympäristökasvatukseen?

Marraskuu

OSALLISUUS JA VAIKUTTAMINEN YMPÄRISTÖKASVATUKSESSA

Ympäristökasvatuksessa tärkeää on lapsen osallisuuden kokemus.
Lapsen mielipiteitä tulisi kuunnella, arvostaa ja huomioida.

Lapselle tulee luoda mahdollisuus vaikuttaa omaan elämäänsä liittyviin asioihin päiväkodin arjessa.

Kun lapsi kokee olevansa merkityksellinen osa häntä ympäröivää yhteisöä ja yhteiskuntaa, hänelle syntyy osallisuuden kokemus.

Aikuisen tehtävä on mahdollistaa lapselle tila pohtia, oivaltaa ja vaikuttaa. Läsnäoleva, kuunteleva ja aktiivinen aikuinen havainnoi herkästi lapsilta nousevat aloitteet ja ideat.

Aikuisella on vastuu huolehtia jokaisen ryhmän lapsen kuulluksi tulemisesta ja varmistaa, että jokainen tulee ymmärretyksi ja saa äänensä kuuluviin.

Lapset tulee osallistaa toiminnan suunnitteluun, tavoitteiden asettamiseen, toteutukseen ja arviointiin.

Valitaan teemat ja tutkimuskohteet lapsilähtöisesti.

Ympäristökasvatuksessa lasten osallisuutta tukee se, että lasten ihmettelyn kohteet nostetaan asioiksi, joihin syvennyttään!

Tärkeitä päiviä!

Maailman ilmastopäivä 11.11

Vastuutehtäviä lapsille

 Ilmastoagentit, energiaetsivät ja roskapoliisit.

Lastenkokoukset ja lasten edustus ympäristöraadissa.

Oman toimintaympäristöön vaikuttaminen.

Leikkiympäristön muokkaus ja uuden leikkipisteen suunnittelu päiväkodin pihalle tai lähiympäristöön.

Kirjavinkki

Ihme ilmat! Miksi ilmasto muuttuu?

Ahokoivu Mari & Ertimo Laura, 2019.

Ideat alle 3-vuotiaille

Sensitiivinen ja lämmin vuorovaikutussuhde lasten kanssa

Kaveritaitojen harjoittelu

Luokaa kuvat tutuista retkikohteista ja antakaa lasten äänestää seuraavan retken kohde

Kuvitettu toimintaympäristö

Pohdittavaksi!

Mikä merkitys aktiivisen toimijuuden omaksumiselle ympäristökasvatuksessa on tulevaisuuden näkökulmasta katsottuna?

Foulukuu **KIERRÄTTÄMINEN**

Varhaiskasvatuksessa on hyvät mahdollisuudet jätteiden vähentämiseen ja kierrättämiseen.

Kierrättäminen lähtee hyvin pienistä teoista. Pienillä paremmilla valinnoilla on suuri merkitys isommassa kokonaiskuvassa.

Kierrätykseen voi tutustua pohtimalla lasten kanssa yhdessä:

*Mitä kierrättäminen tarkoittaa?
Miksi on tärkeää kierrättää?*

Jokaisesta ryhmästä löytyy oma kierrätyspiste, jota lapset hoitavat yhdessä aikuisen kanssa.

Pohtikaa miten voisitte vähentää jätettä?

**Järjestetään yhteinen kierrätystapahtumia teemoittain:
Vaatteet, lelut ja liikuntavälineet.**

Luokaa lasten ideat huomioiden selkeät, yksinkertaiset ohjeet sekä kuvat lajittelun tueksi.

Tärkeitä päiviä!

Kansainvälinen maaperäpäivä
Ihmisoikeuksien päivä

Kierrätysversio Maa-meri-laiva-leikistä

Maahan piirretään kolme viivaa, jotka nimetään haluttujen roska-astioiden mukaan, esim. bio-, paperi- ja sekajäte. Viivoja voi piirtää enemmänkin, jos haluaa vaikeuttaa peliä. Ennen aloitusta voi tarvittaessa kerrata nopeasti, mitä jätettä mihinkin astiaan saa laittaa.

- Lapset asettuvat riviin saman viivan taakse.
- Ohjaaja huutaa jonkun roskan ja leikkijöiden pitää juosta sille viivalle, jonne roska kuuluu.
  - Väärälle viivalle menevä tai viimeisenä viivalle ehtivä juoksija putoaa pois.
- Jos putoajalle tulee kovin paha mieli, hänen voi antaa keksiä seuraavan lajiteltavan roskan.
- Leikin voittaa viimeiseksi jäljelle jäänyt juoksija

Vinkit yli 3-vuotiaille

Roskapoliisit

Roskan kiertokulun tutkiminen:
"mitä shampoopurkille tapahtuu kun se päätyy roskikseen?"

Roskien bongausretki
lähiympäristöön

Retki kierrätyskeskukseen

 Roska-Kasa kirja

Pohdittavaksi!

Pohdi omia kierrättämiseen liittyviä
tottumuksiasi, millä tavalla
kierrättäminen näyttäytyy arjessasi?

Tammikuu

RUOKAKASVATUS

Ruokakasvatus tarjoaa lapsille oivalluksia omasta ruokakulttuurista, aisteista ja ruokailuperinteistä.

Sen avulla lasta voidaan kannustaa tekemään hyviä pieniä valintoja ja oppia nauttimaan yhdessä syömisestä.

Hyvä, myönteinen ja innostunut suhde ruokaan edistää lapsen hyvinvointia ja oppimista.

Sovitaan toimivat ruokailukäytänteet ja harjoitellaan hyviä pöytätapoja.

Kannustetaan omatoimisuuteen ja lapsi harjoittelee ikätasonsa mukaan ottamaan itse oman annoksen. Sopivan annoskoon löytäminen: ”syödään mitä otetaan-aina saa ottaa lisää”

Tärkeitä päiviä!

Pihabongaus

Luonto lainassa-tapahtumia tammi-helmikuun aikana kirjastoissa, Luonnonsuojeluliiton hanke

Tutustutaan Hävikki-Hiireen

Pohditaan yhdessä miten ruokahävikkiä voisi vähentää

Sesonkiajan ruokaan tutustuminen

Vinkit alle 3-vuotiaille

Kasviksiin tutustuminen kaikkia aisteja käyttäen,
Sapere-menetelmää hyödyntäen

Ruoka-aiheinen lorupussi, laulut ja sadut

Eväsretket luonnossa, jolloin maistellaan omia pieniä eväitä

Vinkit yli 3-vuotiaille

 Ilmastoagentit käyttöön,
toimivat myös apulaisina

Kasvisten ja hedelmien
tunnistamisleikki

Väriviikko: tutustutaan joka päivä
eri värisiin kasviksiin, tutkitaan
ja tunnustellaan niitä

Ruuan elinkaaren tutkiminen:
mistä ruoka on tullut lautaselle?

Lähirookaan tutustuminen
Retkikohteita: kauppa,
tori ja kauppahalli

Pohdittavaksi!

Miten ryhmässä tuemme positiivisen
ruokasuhteen rakentumista?

*Helmi*kuu

VASTUULLINEN KULUTTAMINEN

Vastuullinen kuluttaminen ohjaa tekemään ympäristöystävällisempiä valintoja kulutustottumuksissamme.

Opetellaan arvostamaan ja huolehtimaan tavaroista, jolloin ne kestävät pidempään.

Suositaan aineettomia ja toiminnallisia juhlaperinteitä.

Kevät /joulujuhla toteutuu luonnossa toiminnallisina menetelmin.

Synttäreiden viettäminen sankarin itse valitsemalla tavalla.
Esimerkiksi yhteinen liikuntaleikki tai laulu.

Kierrätyskeskusken sivuilla tarina Lennu Liito-oravasta. Tarina turhasta kuluttamisesta vie mukanaan kuvien kera.

Tärkeitä päiviä!

Maailman kosteikkopäivä
Valon päivä
Laskiainen

Sopikaa lelujen vaihtoviikot, jolloin lapsien valitsemat lelut vaihtavat ryhmää. Toisen ryhmän lelut tuntuvat kuin uusilta.

Siirrettävät lelulaatikot, jolloin leikkipaikkaa on helppo vaihtaa.
Leikin siirtäminen ulos mahdollistetaan.

Hyödynnetään ja käytetään luonnonmateriaaleja.

Henkilökunta pohtii omia pieniä valintoja päiväkodin arjessa, voisiko jotain muuttaa?

Vinkit alle 3-vuotiaille

Lelukorjaamo

Askarrellaan
kierrätysmateriaalista soittimia

Leluton ulkoilu, aikuinen ohjaa
luonnon materiaalien käyttöön

Vinkit yli 3-vuotiaille

Tavaroiden elinkaaren tutkiminen

Leluton päivä

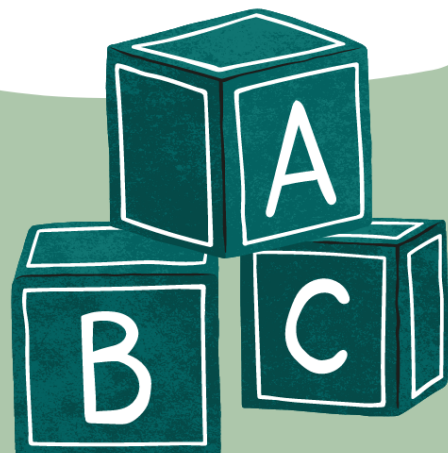
Korjaus ja huoltopaja:
korjataan esim. kirjoja
teippaamalla

Käydään tavarat läpi ja rikkiäisiä
hyödynnetään askarteluissa

Pohdittavaksi!

Kuinka pitkälle esim. askarteluissa pystytte
toimimaan hyödyntäen jo olemassa olevia
tarvikkeita?

Millä tavoin esim. rikkiäisiä leluja voisi
hyödyntää?

Maaliskuu PÄIVÄKOTIPUUTARHA

Puutarhatoiminnan tavoitteena on tutkia ja pohtia kasvien kasvua lasten kanssa. Samalla vahvistetaan ruokakasvatusta, lasten luontosuhdetta, osallisuutta ja vastuullista toimimista ympäristössä.

Tavoitteena on, että jokaisessa ryhmässä olisi kasvulava- tai viljelytoimintaa jossain muodossa.

Toteutus

Lapset voivat ohjatusti päättää mitä viljellään. Kasvattajat esimerkiksi valitsevat muutaman kasvupaikkaan sopivan kasvin, joista lapset äänestävät mieluisat kasvatettavat.

Lapset hoitavat puutarhaa aikuisten kanssa: huolehditaan kasvien kastelusta, rikkaruohojen kitkemisestä, lannoituksesta ja muusta kasvien hyvinvoinnista.

Kasvupaikkojen viereen voi askarella kylttejä, mitä missäkin kasvaa.

Tärkeitä päiviä!
Kansainvälinen Äiti Maan päivä

Vinkkejä

Aina siemeniä ei tarvitse ostaa!
Kasveja voi kasvattaa myös ruuasta!
Siemeniä voi löytää päiväkodin henkilökunnan eväistä tai keittiöstä löytyneistä siemenistä.

Avokado, tomaatti, paprika tai appelsiini ovat helppoja esimerkkejä.

Lasten kanssa voi seurata lähteekö siemen itämään ja kasvi kasvamaan vai ei.
Voitte sopia myös erikseen kasvi vastaavat, jotka huolehtivat kasvien hyvinvoinnista.

Nautitaan sadosta!

Maistellaan oman pihan satoa kasvukauden aikana.

Hyödynnetään satoa, esim. leivonnassa.

Syksyllä voi pitää yhteiset sadonkorjuujuhlat!

Lapset dokumentoivat jokaisen viljelyvuoden kuvin puutarhakansioon.

Pohdittavaksi!

Millä tavoin ryhmässä toteutetaan puutarhatoimintaa?
Voisiko toimintaa toteuttaa myös talvella?

Huhtikuu ENERGIAN SÄÄSTÄMINEN

Miten meidän ryhmässä opetellaan säästämään energiaa?

*Lämmintä vettä käytetään säästeliäästi!
Otetaan ruokaa lautaselle vähän kerrallaan!
Sammutetaan valot paikoista, joissa ei oleskella!*

**Pohditaan yhdessä mitä energia on?
Mistä ja miten sitä saadaan?**

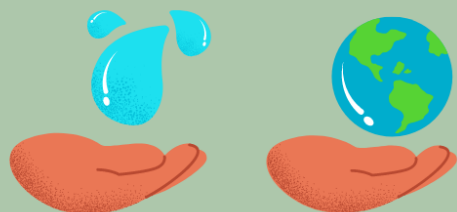
Tehdään energiakartoitus omaan toimintaympäristöön

Oma Earth hour päiväkodissa

Järjestetään oma energiansäästöviikko

Tärkeitä päiviä!

Maailman luontopäivä
Maailman metsäpäivä
Energian säästöviikko (vk041)
Onnellisuuden päivä
Earth hour

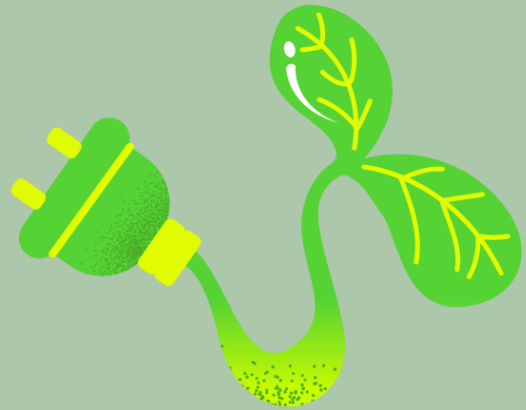
Vinkit alle 3-vuotiaille

Tutustutaan satujen kautta aiheeseen ja keskustellaan yhdessä

Tutkitaan ja havainnoidaan tuulta leikin kautta

Leikitään leijoilla ja puhalletaan saippuakuplia

Leijoja voi tehdä kierrätysmateriaaleja käyttäen

Vinkit yli 3-vuotiaille

 Energiaetsivän aktiivinen käyttö

Tutustutaan veteen ilmiönä

*Esimerkkinä
Ilmapallon sisälle laitetaan vettä, sisälle voi laittaa kumisen lelun. Jäätymisen jälkeen ilmapallo poistetaan ja voidaan seurata auringossa kuinka jää sulaa lelun ympäriltä*

Kirjavinkki

Barbapapan joululahja

Tison, A. & Taylos, T.

Kertoo hausalla tavalla erilaisista tavoista tuottaa sähköä.

Pohdittavaksi!

Miten yksikön toimintakulttuurissa huomioidaan energian säästäminen?

Toukokuu

HYVINVOINTIA LUONNOSTA

Nyky maailma on täynnä erilaisia ärsykkkeitä, jotka kuormittavat ja saavat aikaan mm. levottomuutta.

Tänä päivänä useat tutkimukset osoittavat, että luonnossa oleskelu tekee meille hyvää.

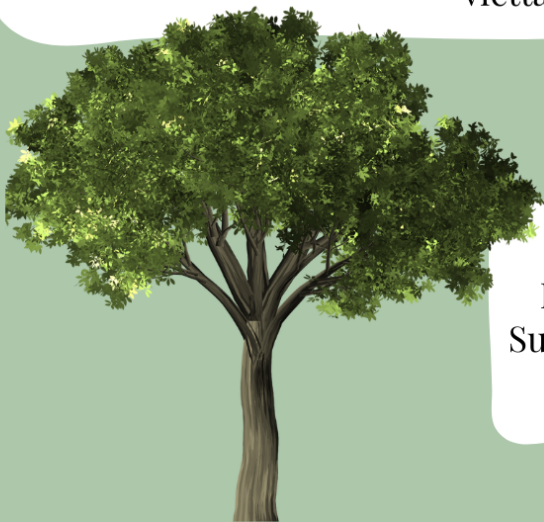
Jo lyhytaikainen metsässä oleskelu mm. rauhoittaa ja laskee ihmisen stressitasoa.

Luonto tarjoaa rauhoittumiseen ja maadoittumiseen oivan ympäristön. Sen lisäksi luonnossa ollessa aistit saavat vaihtelevia virikkeitä.

Luonnossa tulisi antaa aikaa eri aisteille ja niiden herättämille ajatuksille sekä tunteille. Äänet, tuoksut ja erilaiset materiaalit ruokkivat lasten aisteja.

Lapset viihtyvät metsässä pääsääntöisesti todella hyvin. Kiireettömät metsäleikit ja metsästä täysin aistein nauttiminen ovat tärkeää vastapainoa digitaaliselle maailmalle, jonka parissa useat lapset viettävät paljon aikaa.

Tärkeitä päiviä!

Lasten lintuviikko (Birdlife)
Suomen lasten metsäretkipäivä
WWF Norppalive alkaa !

Metsäkävely

Metsäkävelyn voi toteuttaa kaiken ikäisten lasten kanssa.
Luontoon lähdetään herättelemään ihmisen kaikkia eri aisteja.

Miltä askeleet tuntuvat: kevyiltä, raskailta, hitailta, nopeilta?

Miltä maisema näyttää? Millaisia yksityiskohtia siitä hahmottuu?

Miltä metsä tuoksuu? Millaisia erilaisia tuoksuja voit havaita? Ovatko tuoksut tuttuja vai vieraita?

Mitä ääniä kuulet? Kuuletko tuulen havinaa? Oksien raksahdusta jalkojen alla?

Vinkkejä

 Aistit-tehtäväkortit (Ilo kasvaa ulkona)

 Olo-Orava -tunnekortit

Rohkeus loikka, tunteidenkoti ja tunne kukka
(Suomen latu, tunteet hukassa)

Birdlife.fi tarjoaa lintuliven eri lintulajeista

WWF Norppalive alkaa toukokuussa

Pohdittavaksi!

Millaista hyvinvointia luonto sinulle
tuottaa?
Mitä asioita teet mielelläsi luonnossa?

Kesäkuu

YMPÄRISTÖKASVATUKSEN VUODEN ARVIOINTIA

Pedagogisen toiminnan arviointi on tärkeä osa varhaiskasvatuksen arkea. Sen tarkoituksena on varhaiskasvatuslain ja varhaiskasvatussuunnitelmien toteuttamisen ja kehittämisen tukeminen.

Varhaiskasvatuksessa toiminnan arvioinnin tulee olla oma-aloitteista, suunnitelmallista ja säännöllistä. Tässä kohtaa onkin hyvä pysähtyä arvioimaan kulunutta vuotta ympäristökasvatuksen näkökulmasta.

Miten vuosi sujui?

Mikä tuntui helpolta?
Mikä tuntui vaikealta?

Mitä muutoksia huomasit
itsessäsi?

Syventyikö tietotaito
ympäristökasvatuksen parissa?

Tärkeitä päiviä!

Maailman ympäristöpäivä
Maailman väestöpäivä
Nuorten osaamisen päivä

Mitä muutoksia huomaisit
toimintakulttuurissa?

Miten lasten osallisuus toteutui ympäristökasvatuksessa?
Entä vanhempien?

Mikä voisi olla tavoite tulevalle toimintakaudelle?

Palatkaa yhdessä lasten kanssa menneeseen aikaan
dokumentointien avulla,
Esimerkiksi kuvashown.

Arvioikaa yhdessä mennyttä toimintakautta ympäristökasvatuksen
näkökulmasta.

Mikä oli lasten mielestä parasta?

Mikä ei ollut niin mukavaa?

Onko lapsilla herännyt omia ideoita toiminnan kehittämiseen ?

Kirjallisuutta työn tueksi

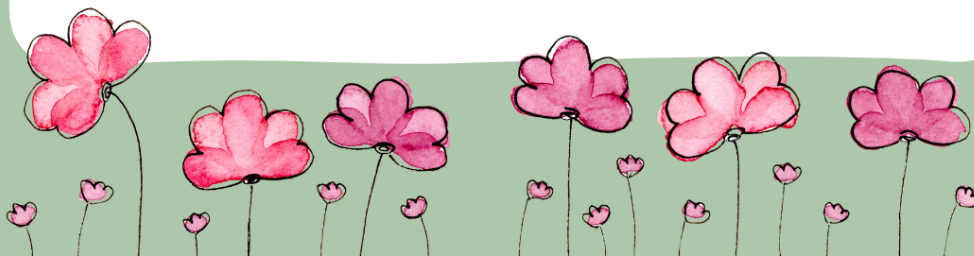

Ilo kasvaa ulkona - Luontotoiminnan käsikirja.

Fågel, S., Jussila, V. & Sarkkinen, S. (toim.) 2021.

Ympäristökasvatus - Kestävän tulevaisuuden käsikirja.

Cantell, H., Aarnio-Linnavuori, E. & Tani, S. 2020.

Heinäkuu

LUONNONSUOJELU

Ihminen vaikuttaa monin eri tavoin ympäristöönsä. Teollisuus, liikenne ja myös asumisemme saastuttavat ja vievät elintilaa monilta lajeilta eläimistä kasveihin.

On hyvä pysähtyä pohtimaan lasten kanssa miksi luonto tarvitsee suojelua ja millä tavoin ihminen voi omilla valinnoillaan olla auttamassa siinä, että luontomme pysyisi puhtaana ja elinkelpoisena monille lajeille.

Luontoa voi suojella monin eri tavoin ja pienetkin asiat ovat tärkeitä. Jokainen voi kierrättää, lajitella jätteet ja välttää turhien muovipussien ja -pakkausten ostamista. Voimme kiinnittää huomiota siihen, että ostamme vain tarpeeseen ja vältämme tarpeettomien tavaroiden ostamista. Kaikki nämä asiat säästävät luontoa.

Kun lapset perehtyvät näihin asioihin nyt, he osaavat tulevaisuudessa toimia luontoa säästävällä tavalla!

Tärkeitä päiviä!

Maailman luonnonsuojelupäivä

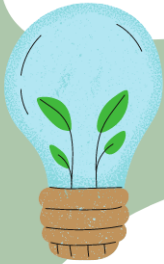
Maailman merienpäivä

Vinkkejä

Tutustukaa yhdessä lasten kanssa WWF:n luontolive-kanavaan. Kanavalla seikkailee vaihtelevia eri lajeja.

Suosituin laji on keväisin erittäin uhanalainen saimaannorppa. Seurattavan lajin voi valikoida lasten mielenkiinnon kohteiden mukaisesti. Eläinlajien seuranta vaatii kärsivällisyyttä, yhtälailla kuin luonnossakin.

Kirjoja

**Luonnonsuojelija -
Säästetään yhdessä
Suomen luontoa ekoteoilla.**
Ovaskainen Minna, 2021.

**Me harvinaiset -
kivoja faktoja harvinaisista nisäkkäistä.**
Viitalähde Minna, 2021.

**Aika matka! Lotta, Kasper
ja luontokadon arvoitus.**
Ertimo Laura & Mari Ahokoivu,
2021.

Pohdittavaksi!

Minkälaisia tunteita koet tai olet kokenut luonnon tämän hetkiseen tilaan ja luonnonsuojeluun liittyen?

Lauluvinkkejä vuodenaikojen mukaan

Syksy

Kiva kaveri
 Syysretki
 Karhu nukkuu
 Nalle-Puh sadelaulu
 Vihanneslaulu
 Siili ja kastemato
 Karhuperhe
 Peruna laulu
 Sade laulu
 Kerroppa, mitä näit
 Tunnetko sä sammakon
 Pikku jänö nukkuu
 Rotta mokoma
 Kipposet, kapposet marjoja täyteen
 Vihanneslaulu

Talvi

Lumiukko iltasella
 Lumisadelaulu
 Pakkasaamuna
 Revontulitanssi
 Rati riti ralla
 Viisi lumiukkoa
 Pakkasasteita
 Tuiki, tuiki tähtönen
 Siilien talvilaulu
 Hauskat lumiukot
 Oravan pesä
 Lumiukot ketjussa kulkee
 Koska luistellaan
 Pieni pilvi pehmainen

Kevät

Aurinko
 Pupuperhe
 Peipon pesä
 Perhonen
 Kevät sää
 Mehiläisten piiri
 Tuhatjalkainen
 Väri arvoituksia
 Harakanpesä
 Pienet sammakot
 Hämähämä häkki
 Pikku päästäinen

Kesä

Muurahaissamba
 Pikkuiset kultakalat
 Viisi pientä ankkaa
 Raparperin alla
 Ötökkälaulu
 Mä kuljen metsätiellä
 Kärpänen istui polvella
 Karhuperhe kävelyllä
 Hyönteiselämää
 Tunnelaulu
 Juoksee metsähiiroset
 Nalle maailmalla

Runovinkkejä vuodenaikojen mukaan

Syksy

Koko vuosi on kuin piiri,
joka pyörii, pyörii
kevät, kesä, syksy, talvi,
vuorotellen hyörii.

Ruohot, kasvit lakastuu,
syksy ilma pakastuu.
Puut ja pensaat värjää ruska,
luonnon valtaa lähdon tuska.
Tuuli lehdet puusta ajaa,
muuttolinnut muuttaa majaa.
-Jukka Parkkinen

Hallainen viitta heilahtaa
ja tuntuu kirpeä tuoksu.
Koivusta lehti putoaa
ja tieltä kuuluu juoksu.
Kautta kylmän nenänpääni,
se on syksyn ääni.

Hauskoja hetkiä metsäretkiä,
jos tiellä onkin hiiri
ei se ole siili
poimi punamansikoita,
puolukoita, vaapukoita
kotiin sato maukas kannaa
mummillekin vähän anna.
-Leena Liski

Talvi

Pakkanen puhurinpoika,
älä kylmää kynsiäni,
älä päättäni palella.
Palele kylmiä puita,
palele maita,
palele kylmiä kiviä.

Talvi
Talven tuisku maahan heittyy,
metsä lumi vaippaan peittyy.
Nukkuu talviunta nalle,
hiiret menee hangen alle.
Korppi talven pimeään,
raakkuu omaa nimeään.
-Jukka Parkkinen

Luistelua, uistelua ja muistelua
Talvella kun pakkassäällä
kirikkaalla järvenjäällä
luisteltiin
ja kesällä kun järven päällä
uisteltiin,
niin kalat meitä katseli
suut apposen auki katseli
varsinkin se hauki,
jota myöhemmin me muisteltiin
-Kirsi Kunnas

Tuuli se lunta lennättää,
valkoista piiriä pyörittää.
Lumikukkia jää,
lumikukkia jää,
lumikuningaan viitta kimmeltää.
Lumikuningas ratsastaa,
lumesta tuulia puhalttaa.
Lumilauluja saa,
lumilauluja saa,
vitivalkoinen tuuli kuljettaa.

Kevät

Kevät
Kevät lumen sulattaa,
auringossa sulaa maa.
Talven valta raukeaa,
lehtisilmut aukeaa.
Linnut saapuu pohjoiseen,
maahan vielä hiljaiseen.
-Jukka Parkkinen

Pajunkissa
Valkoinen pajunkissa
uinuu kevät
tunnelmissa,
lämpöisessä auringossa
äiti pajun kainalossa,
-Kaija Löytty

Kesä

Kesäkuu
Hyttysen hyrinä,
ukkojen jyrinä.
Perhosen lento,
vanamo hento.
Purojen juoksu,
mataran tuoksu.
Matojen tonkia,
onnekas onkija.
Hehkuva katu,
kuutamona satu.
Mansikkamaito.
-Kaija Pakkanen

Tikka laulu
Tikka hakkaa hakkaa hikkaa
hakee hakee tikkalikkaa
tik tik
nokka naputtaa
naputtaa ja taputtaa,
kaikki kolot koputtaa
koputtaa ja hoputtaa:
Tikkalikka likka likka
ala kotiis laputtaa!
-Kirsi Kunnas

Lumiukko pihamaalle
suojasäällä tuli,
pakkaskauden rehvasteli,
lämpimällä sulii.

Leppäkerttu
Hännätön, nenätön,
karvaton, korvaton,
mutta kuusi jalkaa on
sekä takki napiton,
pilkullinen, taskuton.
Mikähän se on?
Kun luit runon otsikon
tiedät että sehän on-
sehän leppäkerttu on.
-Kirsi Kunnas

Uni
Minä näin unta,
että satoi lunta
ja tiesin unessa,
että oli vain unta
että siinä unessa
satoi lunta.
Siinä unessa tiesin
että oli kesä
ja vaikka sen tiesin
näin silti unta,
että satoi lunta
vaikka oli kesä.
-Kirsi Kunnas

S niinkuin Siili
Kuka urkkii, kuka arka
pikikuono parka
pensaikossa kurkkii?
Sanoisiko joku siilille:
Tervetuloa iltaviihille!
-Kirsi Kunnas

Materiaalivinkkejä Henkilöstölle

Aarnio-Linnavuori, H. Cantell, Tani, E. 2020. Ympäristökasvatus:
Kestävän tulevaisuuden käsikirja. PS-Kustannus

Ilo kasvaa ulkona. <https://ilokasvaaukuna.fi/materiaalit/>

Ilo kasvaa ulkona. Luonto toiminnan käsikirja.
<https://ilokasvaaukuna.fi/wp-content/uploads/2021/12/ilo-kasvaa-ulkona-luontotoiminnan-kasikirja.pdf>

PedaTalk. 26 Kierrätys & Kiertotalous. Spotify

PedaTalk. 27. Ympäristökasvatus & Luontosuhde. Spotify

Vihreä lippu-materiaali.
Vihreän lipun materiaalit - Vihreä lippu (vihrealippu.fi)

Sapere- aistilähtöinen ruokakasvatus.
7. Sapere - aistilähtöinen ruokakasvatus - Neuvokas perhe -ammattilaiset

Kierrätyskeskus. Ympäristökoulutus. Opetusmateriaali.

Palloässäät varhaiskasvatuksen avuksi -
Pääkaupunkiseudun Kierrätyskeskus Oy
(kierratyskeskus.fi)

WWF:n ilmasto-opetusvinkit varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen

Materiaalivinkkejä

Lapsille

Kierrätys leikkejä.
<https://www.mustankorkea.fi/kierratysleikkeja-paivakotiin-ja-kouluun/>

Kunnas, K. 2020. Lasten runokirja Tiitiäisen metsä. WSOY.

Kirkkopelto, K. 2023. Soiva metsä: Jean Sibeliuksen matkassa. Lasten Keskus.

Kunnas, M. 2018. Pieni luontokirja. Otava.

Nevakivi, L. Vanhanen, S. 2007. Lapsen oma luontokirja. Minerva

---

Rikama, E. 2019. Suomen luonto tutuksi lorutellen. Books on Demand.

Rahikka, K. Sarell, N. 20202. Elsa ja Lauri kierrättävät. Kustannus-Mäkelä

Erfving, E. 2021. Roskakasa. Lasten keskus

Yle areena. Kierrätysvideo lapsille. <https://areena.yle.fi/1-50580095>

Lennu Liito-oravan tarina
https://www.kierratyskeskus.fi/files/15050/Tarina_Lennu_Liito-orava.pdf

Materiaalivinkkejä Vanhemmille

Sanomapro. 2023. Lähdetään metsään.

<https://www.sanomapro.fi/oppiilo-vinkkaa-lahdetaan-metsaan/>

Neuvokas perhe. 2023. Luonto leikit ja eväsretki. <https://neuvokasperhe.fi/artikkeli/luontoleikit-ja-evasretki/>

Oppi ja ilo. 2023. Metsässä liikkuminen tukee lapsen kehitystä.

<https://www.oppijailo.fi/metsassa-liikkuminen-tukee-lapsen-kehitysta>

MLL. 2019. Viisi vinkkiä seikkailuun ja yhdessä ihmettelyyn luonnossa.

<https://www.mll.fi/lapsemme-lehti/viisi-vinkkia-seikkailuun-ja-yhdessa-ihmettelyyn-luonnossa/>

@Metsämutsi Youtube- kanava ja Instagram.

<https://www.youtube.com/channel/UCorStEGDJ6c2mIX5jIMokw>

Lapsennimi. 2023. Retkeily lasten kanssa.

<https://lapsennimi.com/2020/04/retkeily-lasten-kanssa/>

Mustankorkea. 10+2 vinkkiä ruoka hävikin pienentämiseen.

<https://www.mustankorkea.fi/10-2-vinkkia-ruokahavikin-pienentamiseen/>

*Kiitämme yhteisestä matkasta
kohti
ympäristöystävällisempää
tulevaisuutta*

Lasten oppiminen lähtee aikuisten asenteesta

Lähteet

- Ahonen, L. 2017. Vasun käyttöopas. Bookwell Digital: Juva.
- Cantell, H. Aarnio-Linnanvuori, E. Tani, S. 2020. Ympäristökasvatus kestävän tulevaisuuden käsikirja. Otavan kirjapaino: Keuruu.
- Ilo kasvaa ulkona. 2021. Luonto toiminnan käsikirja.
<https://ilokasvaauklona.fi/wp-content/uploads/2021/12/ilo-kasvaa-ulkona-luontotoiminnan-kasikirja.pdf>
- Kunnas, K. 2004. Tapahtui tiitiäisen maassa. Ws Bookwell Oy: Helsinki.
- Kierrätyskeskus. 2011. Keke päiväkodissa: kestävän kehityksen opas.
https://www.kierratyskeskus.fi/files/4679/Keke_paivakodissa.pdf
- Mieli ry. 2023.
<https://mieli.fi/vahvista-mielenterveyttasi/ymparisto-vaikuttaa-mieleen/tietoisen-lasnaolon-metsakavery-avaa-aistit/>
- Neuvokas perhe. Ruokakasvatus. Ruokakasvatus - Neuvokas perhe -ammattilaiset
- Opetushallitus. 2022. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet.
https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2022_1.pdf
- Opetushallitus. 2022. Kestävää tulevaisuutta tukeva pedagogiikka varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa.
<https://www.oph.fi/fi/opettajat-ja-kasvattajat/kestavaa-tulevaisuutta-tukeva-pedagogiikka-varhaiskasvatuksessa-ja>
- Orvokin luontokoulu. 2023. Luontorunoja. <http://www.orvokkioravanluontokoulu.fi/kapyvarasto/luontorunoja/>
- Ovaskainen, M. 2021. Luonnonsuojelija. Säästetään yhdessä Suomen luontoa ekoteoilla. Otavan kirjapaino: Keuruu.
- Parikka-Nihti, M. Suomela, L. 2014. Iloa ja ihmettelyä ympäristökasvatus varhaislapsuudessa. Bookwell oy: Juva.
- Positiivarit. 2023. Lasten lorut. <https://www.positiivarit.fi/kategoria/varssypankki/lasten-lorut/>
- Salonen, A. 2012. <https://artosalonen.com/ekososiaalinen-sivistys-mita-se-on/>
- Suomen luonnonsuojeluliitto. 2018. Koulumetsäopas.
<https://www.sll.fi/app/uploads/2018/08/Koulumetsaopas2014.pdf>
- Suomen ympäristökeskus. Luontoaskel hyvinvointiin- toimintamalli varhaiskasvatukseen.
 Luontoaskel hyvinvointiin – toimintamalli varhaiskasvatukseen by Suomen ympäristökeskus - Finnish Environment Institute - Finlands miljöcentral - Issuu
- Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma. 2022. <https://eperusteet.opintopolku.fi/eperusteet-ylops-service/api/dokumentit/24222514>